

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1966 | ΑΡΙΘ. 20

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ «ΟΥΜΑΝΙΣΤΙΚΟΥ», "Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ

Γ'

Ἐσαύτως λίαν γνωστός εἰς τὸν διεθνή φιλολογικὸν κόσμον εἶναι ὁ κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα ζήσας Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης (μητροπολίτης). Οὗτος ἐπεδίωξε νὰ καταστήσῃ τὰ μοναστήρια κέντρα καλλιέργειας τῶν γραμμάτων καὶ ἔγραψε σχόλια εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Πίνδαρον¹.

Τὰ ἀνωτέρω δεικνύουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶχε φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν «ἐγκύκλιον παιδευσιν» ἢ «τὴν θύραθεν παιδείαν» ἢ «τὴν ἔξωθεν παιδευσιν» ἢ «τὴν παρ' Ἑλλησι παιδείαν» ἢ «τὰ τῶν Ἑλλήνων γράμματα ἢ μαθήματα». Ἡ ἐν λόγῳ «ἐγκύκλιος παιδευσιν» περιελάμβανεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς, τῆς ρητορικῆς, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς μουσικῆς, τῆς γεωμετρίας, τῆς ἀστρονομίας, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν (ζωολογίας, βοτανικῆς), τῆς γεωγραφίας, πολλάκις τῆς «φιλανθρωποπάτης ἱατρικῆς» κ.λ.π. Ἐκ τῆς φιλοσοφίας δ' ἐδιδάσκοντο κυρίως ἡ λογικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ δογματικὴ, ἡ μεταφυσικὴ, καὶ ἐκ τῶν φιλοσόφων πάλιν τὰ ἀριστοτελικὰ συγγράμματα καὶ τὰ τοῦ Πλάτωνος μετὰ τῶν ἐξηγητῶν αὐτῶν Πρόκλου, Ἰαμβλίου, Ἀλεξάνδρου, Ἀφροδιστέως, Ἀμμωνίου καὶ Πορφυρίου, ἴσως δὲ καὶ ἡ στωικὴ καὶ νεοπλατωνικὴ φιλοσοφία².

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν διέκειτο κατ' ἀρχὴν φιλικῶς πρὸς «τὴν θύραθεν παιδείαν». Ἀκριβῶς δὲ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν μνημονευθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὸ Βυζάντιον διέσωσε πλεῖστα συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος, ἀντίγραφον, μελετῶν, σχολιάζον καὶ διαδίδον τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς. Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπρωταγωνίασθη-

1. Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 433.

2. Φ. Κουκουλέ, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 108—137.

σαν τὰ βυζαντινὰ μοναστήρια. Οἱ ἀντιγραφεῖς τῶν ἀρχαίων χειρογράφων ἦσαν ἰδίως μοναχοί³.

᾽Ωσαύτως ἡ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἐμφορουμένη ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω πνεύματος, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ καθ' ὅλου ἐκπαιδευτικὸν ἔργον⁴. Ἰδίως ἡ στάσις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐναντι τῆς παιδείας ἐπέδρασε τὰ μέγιστα εἰς τὴν καθ' ὅλου ὀργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους⁵.

Πάντα ταῦτα ἐξηγοῦν διατὶ οὐ μόνον ἡ ἐκκλησιαστικὴ λογοτεχνία, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ὅλου βυζαντινὰ γράμματα παρουσίασαν ἀνθήσιν. Ὡς ὁμολογεῖ ὁ μὴ εὐνοϊκῶς διακείμενος πρὸς τὸ Βυζάντιον ἄγγλος ἱστορικὸς Γίββων, «τὸ πνεῦμα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος ἐφώτιζε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αἱ πολυάριθμα ἐρμηνεῖαι καὶ τὰ σχόλια τῶν βυζαντινῶν εἰς τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς δεικνύουν μὲ πόσῃ ἐπιμέλειαν ἀνεγινώσκοντο. Οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεκάθηραν τὴν γλῶσσαν καὶ ἀνέκτησαν τὴν εὐκόλον χρῆσιν τῆς γλώσσης τῶν προγόνων αὐτῶν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἀριστούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος... Ἡ Κωνσταντινούπολις περιέκλειεν εἰς τὸν περίβολον αὐτῆς τόσῃ ἐπιστήμῃν καὶ τόσα βιβλία, ὅσα δὲν ὑπῆρχον εἰς ὅλας μαζὶ τὰς μεγάλας χώρας τῆς Δύσεως»⁶.

Ἐπειτα ἡ Ἐκκλησία ἔδωκε τεραστίαν ὄθησιν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν διὰ τῆς ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἀντιγραφῆς καὶ διασώσεως τοῦ πλοῦτου τῶν συγγραμμάτων τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ μοναὶ ἀδιέσωσαν τὰς ἀξίας καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ εἰς πείσμα τῶν ἱστορικῶν καταγίδων. Παρήγαγον καὶ διέδωκαν νέα πολιτιστικὰ ἀγαθὰ. Καὶ τέλος καθήργιασαν καὶ ἐκύρωσαν καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα διὰ τῆς αἵγλης τοῦ αἰωνίου, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ περιέβαλον»⁷.

Οἱ ἐκπρόσωποι ἔπειτα τῆς ἐν τῇ Δύσει ἀναπτυχθείσης σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἐχρησιμοποίησαν τὴν ἀρχαίαν καὶ ἰδίως τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν (πρὸς συγχρότησιν τοῦ θεολογικοῦ συστήματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζοντες οὕτως, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἐπιστήμῃν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας). Οὕτω «κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἰγ' αἰῶνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος εἶχε πλέον εἰσδύσει πανταχοῦ», ὡς μαρτυρεῖ καὶ

3. Ἄδ. Ἄ δ α μ α ν τ ί ο υ, «Βυζάντιον» ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ», τόμ. 7, σ. 894α.

4. Εὐαγγέλιου Θεοδώρου, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, σελ. 193.

5. Πρβλ. Φ. Κουκουλέ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 35.

6. Ἄδ. Ἄ δ α μ α ν τ ί ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 894β—γ.

7. Ν. Ί. Λ ο ὄ β ρ ι, Νοσταλγικαὶ περιπλανήσεις, Ἀθήνα 1937, σελ. 163.

αὐτὸ ἀτὸ ἀθάνατον ἔργον τοῦ Δάντη. Ἡ μόρφωσις τοῦ μεγάλου ποιητοῦ στηρίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἣ δὲ θέσις τοῦ Βιργιλίου ἐν τῇ «Θείᾳ Κωμῳδίᾳ» μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Δάντης θεωρεῖ ἀπαραίτητον αὐτὴν εἰς τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμόν»⁸. Ἐξ ἄλλου ὡς ἔγραφε χαρακτηριστικῶς ὁ Κ. Γεωργούλης, «κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἢ στροφὴ πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸν προωθήθηκε πολὺ μὲ τὴ σπουδὴ τῶν «Ἠθικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους· στὸ τέλος τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ εὐρίσκομε τὸν ὄρο (ἢ περὶ τὰ ἀνθρώπεια φιλοσοφία)... Ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τότε εὐνοοῦσε ἰδιαίτερα τὴ σπουδὴ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐπειδὴ μιὰ ἀπὸ τῆς κυριώτερας ἐπιδιώξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἡ διαμόρφωσις ἠθικοῦ βίου»⁹.

Ἐκ τῶν λεχθέντων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἀποτελεῖ παραποίησιν καὶ διαστρέβλωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς «Ἀναγεννήσεως» ἀνθῆσις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ὑπῆρξε δῆθεν ἀποτέλεσμα τῆς ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ χειραφεσίας. Ἀντιθέτως ἡ ἀνθῆσις αὕτη ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ συνισταμένη καὶ τὸ κορυφωμα τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει μακραίωνος, ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας συντελουμένης, καλλιέργειας τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Δὲν πρέπει ἄλλως τε νὰ λησμονῆται, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐκκολάψεως τοῦ «Οὐμανισμοῦ», οἱ πρῶτοι ποὺ ἀνέλαβαν τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἦσαν χριστιανοὶ μὲ πίστιν καὶ ἐπίγνωσιν. Ἡ περίφημος Πλατωνικὴ Ἀκαδημία τῆς Φλωρεντίας... εἶχεν ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ἀρμονικὴν σπουδὴν τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος μέσα εἰς τὸν κόσμον τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας»¹⁰.

Γενικῶς εἰπεῖν, πᾶσα ἐκλεκτὴ ἐκδήλωσις τῆς Ἀναγεννήσεως ἀπαντᾶται ἐν ἐξελίξει παρα τῷ βυζαντινῷ καὶ μεσαιωνικῷ πολιτισμῷ. Ὡς ἔλεγεν ὁ Etienne Gilson, «πρέπει νὰ κατατάξωμε μαζὶ μὲ τὰ παραμύθια τὴν ἱστορίαν, ποὺ μᾶς λέγει γιὰ τὴν Ἀναγέννησιν, ἢ ὅποια τάχα διεδέχθη τοὺς αἰῶνας τοῦ ὕπνου», τοῦ σκότους καὶ τῆς πλάνης¹¹. Ὁ Μεσαιὼν εἶναι, «οἱ πρῶτοι νεανικοὶ αἰῶνες» μᾶς νέας ἀνθρωπότητος¹².

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

8. Ν. Ἰ. Λοῦβαρι, Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, τόμ. 2, Ἀθήναι, σελ. 6.

9. Κ. Δ. Γεωργούλης, Ἡ μελέτη τῶν ἐλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν γραμμάτων, Θεσσαλονίκη 1938, σελ. 42.

10. Ζ. Ν., Συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, περ. «Ἀκτίνες», ἔτος 1946, σελ. 282.

11. Γ. Βερίτη, Ἀναδρομὴ στὸν ἄγνωστο Μεσαιῶνα, περιόδ. «Ἀκτίνες», ἔτος 1944, σελ. 115.

12. Π. Κανελλοπούλου, Ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, τόμ. Α', Ἀθήναι 1942, σελ. 61.

ΣΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Νάχα φτερά... Παληός καύμός!...
Και με γοργάδα περισσή,
νάτρεχα στ' άσπρο τὸ νησί,
πούναι ὁ κρυφός μου πλανταγμός...

Και δίχως νὰ με ἰδῆ κανεῖς,
σάν ἴσκιος σάν ἀγερικό,
στοῦ Θεολόγου νὰ βρεθῶ
τὸν ἀλογιὸ τὸν φτωχικό..

Θὰ ψάλλουν τὸν ἔσπερινό.
Κι' ὁ κόσμος πού θὰ μαζευτῆ
θὰ μ' εὔρουνε προσκυνητῆ
πρῶτον ἀπ' ὅλους ταπεινό.

Θε νὰ σημαίνουν τὰ παιδιά:
Θὰ πνέη μῦρο λιβανιοῦ·
καὶ στὰ στασίδια μυρσινιές
καὶ δάφνες θὰ μοσκοβολοῦν.

Κι' ὡς θὰ σπαρνᾶ τὸ δειλινὸ
στὰ τζάμια τῶν παραθυριῶν,
καὶ θὰ τρεμίζη τὸ σπινὸ
μελίφωτο τῶν καντηλιῶν.

ν' ἀναλυθῶ σὲ προσευχῆ
βουβήν, ὀλόαγνη, ζεστή,
κι' ὁ νοῦς μου ν' ἀποξεχαστῆ
στὴν περασμένη μου ζωή...

Καὶ νᾶλθουν δίπλα μου ὁ παπποῦς
καὶ ἡ καλή μου ἡ γιαγιά.
Καὶ ἡ μαννούλα μου γερτῆ
νὰ μοῦ χαϊδεύη τὰ μαλλιά.

Τὴν ἀδελφοῦλα μου νὰ ἰδῶ
σάν τότε πούμαστε παιδιά·
κι' ἐλάμπαμε σάν αὐγινές
δροσοσταλίδες στὰ κλαδιά...

Θεε, τί πλάνος φανταγμός!...
Πῶς με παιδεύεις, ὦ καρδιά;
Τὰ χρόνια μ' ἐζῶσαν βαρειά
καὶ θὰ με φᾶς, ὦ ξηνητιά...

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ἐκλεκτές σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο

ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΦΛΥΑΡΟΥΝ ΚΑΙ ΣΤΕΚΟΝΤΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΥΛΑΒΕΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Δυσάρεστο βέβαια εἶναι, αὐτὸ πού θά εἰπῶ· θά τὸ εἰπῶ ὁμως... Ἀποκριθῆτέ μου, πόση νᾶναι ἡ κακία στοὺς νέους; καὶ πόση, λέτε, ἡ ἀναμελιὰ σ' αὐτοὺς πού εἶναι περασμένοι πλέον στὴν ἡλικία; Κανεὶς δὲν φροντίζει, ὅπως πρέπει, γιὰ τὸ παιδί του· κανένας δὲν ἔχει ζῆλο νὰ μιμηθῆ κάτι μεγαλύτερο πού εἶδε. Δὲν ὑπάρχουν πλέον πρότυπα· ἐξαφανίσθηκαν· γι' αὐτὸ καὶ καὶ δὲν γίνονται πλέον οἱ νέοι ζηλευτοί.

*

Καὶ νὰ μὴ μοῦ εἰπῆς ἐκεῖνο· πὼς γυρεύομε δηλαδὴ πολλά. Αὐτὸ ταιριάζει σ' ἀνθρώπους ψυχροὺς κι' ἀδιάφορους... Γίνεται θεία λειτουργία· καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ γέροι στέκονται ὅλοι τους ψυχροί· δὲν εἶναι νέοι αὐτοί, ἀλλὰ καθάρματα μάλλον, πού γελοῦν καὶ χαχανίζουν καὶ πού κουβεντιάζουν, (γιατὶ ἄκουσα πὼς γίνεται κι' αὐτὸ)· καὶ πού κοροϊδεύει ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ὅταν γονατίσουν.

*

Στέκεσαι πλάι του ἐσύ, εἴτε γέρος εἶσαι, εἴτε νέος. Ἐπίπληξέ τον, ἂν τὸν ἰδῆς· μάλλωσέ τον σκληρότερα· κι' ἂν δὲν συμμορφώνεται, φώναξε τὸν διάκο· φοβέρισέ τον· κάμε τὸ χρέος σου· κι' ἂν τολμήσῃ νὰ σοῦ κάμῃ κάτι κακὸ θᾶχης στὴν περίστασιν αὐτὴ πολλοὺς πού θά πάρουνε τὸ μέρος σου. Γιατὶ ποιοὺς εἶναι τόσο πολὺ ἀλόγιαστος, πού ὅταν σὲ ἰδῆ νὰ τοὺς ἐπιπλήττῃς γιὰ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα κι' αὐτοὶ νᾶναι κατηγορούμενοι, δὲν θά συνταχθῆ μὲ τὴ δική σου τὴ μερίδα;

Καὶ θά φύγῃς ἀπὸ τὸν τόπο τῆς προσευχῆς μὲ μεγάλην ἱκανοποίηση. Μέσα σ' ἓνα ἀρχοντικὸ σπίτι ἐκείνους τοὺς δούλους κρίνομε σὰν περισσότερο καλοπροαίρετους, ὅσοι δὲν παραβλέπουνε νὰ βρῖσκεται σ' ἀταξία κανένα πρᾶγμα. Γιατὶ, πές μου, σὲ παρακαλῶ, ἂν δῆς σὲ κάποιο σπίτι νᾶναι πεταγμένο ἔξω κάποιο ἀσημικό, δὲν θά τὸ πάρῃς ἄραγες γιὰ νὰ τὸ ξαναφέρῃς μέσα στοῦ σπίτι, ἔστω κι' ἂν δὲν ἔχεις κανένα χρέος νὰ τὸ κάμῃς αὐτό; κι' ἂν ἰδῆς κάποιο φόρεμα νᾶναι ἀπὸ ἀμέλεια παραριγμένο δὲν θά τὸ τακτοποιήσῃς, ἀπὸ συμπάθεια κι' ἐνδιαφέρον πρὸς τὸν νοικοκύρη, ἔστω κι' ἂν δὲν εἶναι ἡ δουλειὰ σου αὐτὴ, ἢ κι' ἂν

Εἶσαι ἀκόμη ἐχθρὸς ἐκείνου ποῦ ἦτανε χρέος του καὶ εἶχε προ-
σταγή νὰ προσέχη;

*

Παρόμοια καὶ στὴν περίστασιν αὐτή. Σκευὴ εἶναι κι' αὐτά·
κι' ἂν τὰ ἰδῆς νὰ βρίσκωνται σ' ἀταξία, τακτοποίησέ τα. "Ἐλα
σέ μένα· δὲν θὰ τὸ παραμελήσω· πές μου το, φανέρωσέ μου το·
δὲν μπορῶ νὰ τὰ βλέπω ὅλα, συγχωρήσετέ με. Βλέπετε πόση
κακία μᾶς δέρνει; Μήπως σᾶς εἶπα χωρὶς λόγο, πὼς μοιάζομε
μὲ σωρὸ ἀπὸ χορτάρι καὶ μὲ πέλαγος τρικυμισμένο; Δὲν τὸ εἶπα
ἐπειδὴ κάνουν ἐκεῖνοι αὐτά, ἀλλὰ γιατί τόσοσ ὕπνος βαραίνει
τὰ μάτια αὐτῶν ποῦρχονται στὴν ἐκκλησιά, ὥστε κι' αὐτά·
ἀκόμη νὰ μὴν τὰ διορθῶνουν.

*

Βλέπω πάλιν ἄλλους νὰ στέκωνται ὄρθιοι καὶ νὰ κουβεν-
τιάζουν, τὴν ὥρα ποῦ διαβάζονται οἱ εὐχές· καὶ οἱ καλύτεροί
τους, ὄχι μονάχα ὅταν διαβάζωνται εὐχές, ἀλλὰ κι' ὅταν
εὐλογῆ ὁ ἱερέας. Πῶ, πῶ, ἀποκοτιά! Πὼς θὰ λυτρωθοῦμε;
Πὼς θὰ μπορέσωμε νὰ ἐξιλεώσωμε τὸν Θεό; Καὶ σέ διασκέδαση ἂν
τύχη νὰ πᾶς, θὰ τοὺς δῆς ὅλους νὰ χορεύουνε ρυθμικά καὶ νὰ
μὴν παραμελοῦνε τίποτα. "Ὅπως λοιπὸν σέ μιὰ παναρμονία καὶ
μὲ πολλή τέχνη φτιαγμένη λύρα γίνεται μιὰ γλυκὴ συμ-
φωνία ἀπὸ τὴν εὐταξία τοῦ καθενὸς χωριστὰ μέρους ποῦ τὴν
ἀπαρτίζουν, ἔτσι θάπρεπε κι' ἐδῶ νὰ γίνεται μιὰ συμφωνική
ἀρμονία ἀπὸ ὅλους καὶ ἀπὸ ὅλα.

*

Γιατί μιὰ Ἐκκλησία ἔχομε γίνει· μιᾶς κεφαλῆς εἴμαστε τὰ
συναρμολογούμενα μέλη· ἓνα σῶμα ἔχομε γίνει ὅλοι μας· κι' ἂν
τύχον παραμεληθῆ ὁποιοδήποτε, ὅλα θάχουνε παραμεληθῆ
καὶ πάει χαμένο τὸ καθετί. Τόσο πολὺ παραβλάπτει τὴν γενικὴν
εὐταξία ἢ ἀταξία ποῦ γίνεται ἀπὸ ἓνα. Καὶ τὸ φοβερὸ λοιπὸν
εἶναι, πὼς ἐδῶ δὲν ἔρχεσαι γιὰ διασκέδαση, οὔτε γιὰ νὰ χορέψης,
κι' ὁμως στέκεις ἄτακτα. Δὲν τὸ ξέρεις πὼς στέκεις μαζί μ' ἀγ-
γέλους, πὼς μαζί τους ψάλλεις, μαζί τους ὑμνολογᾶς, καὶ σὺ
γελοκοπᾶς; Δὲν εἶναι νὰ θαυμάζη κανεὶς πὼς δὲν πέφτει κεραυ-
νός, κι' ὄχι μόνον ἐπάνω τους, ἀλλὰ κι' ἐπάνω μας; γιατί ἀξί-
ζουν γιὰ κεραυνό. Ὁ Βασιλεὺς εἶναι παρὼν· ἐπιθεωρεῖ τὸ στρα-
τόπεδο· καὶ σὺ στέκεις καὶ χασκογελαῖς κάτω ἀπὸ τὰ μά-
τια του;

*

"Ἐως πότε ὁμως θὰ τὰ καταγγέλλωμε; ἔως πότε θὰ κατη-
γοροῦμε; Δὲν θάπρεπε ν' ἀποδιώχνωνται οἱ τέτοιοι ἀπὸ τὴν

Ἐκκλησία σάν λυμεῶνες καὶ καταστροφικοὶ καὶ σάν ἀχρεῖοι καὶ διεφθαρμένοι, καὶ σάν ἄνθρωποι πού εἶναι βουτηγμένοι μέσα στὴ κακία; Πότε αὐτοὶ θὰ συγκρατήσουν τὰ γέλοια τους, πού γελοῦνε τὴν ὥρα τῆς φρικτῆς θυσίας; πότε θὰ σταματήσουν τὶς φλυαρίες τους, αὐτοὶ πού κουβεντολογοῦνε τὴν ὥρα τῆς εὐλογίας; Δὲν ντρέπονται αὐτοὺς πού βλέπουν ἔμπρός τους, γιατί καὶ τὸν Θεὸ δὲν τὸν φοβοῦνται! Δὲν μᾶς φθάνει ἡ ἀφηρημάδα μας καὶ ἡ ἀναμελιά μας, οὔτε κι' ὅτι ρεμβάζομε καὶ τρέχει ἀλλοῦ ὁ νοῦς μας τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς· ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ γελοκοποῦμε καὶ νὰ πολυχαχανίζωμε;

Μήπως καὶ εἶναι θέατρο τὰ ἐδῶ; Ἐχω ὅμως τὴν ἰδέα, πὼς τὸ θέατρο τὰ δημιουργεῖ αὐτά· αὐτὸ κάνει τὸν κόσμον νᾶναι δυσκολοπειθάρχητος κι' ἄρρυθμος. Ὅτι κτίζομε ἐδῶ, ἐκεῖ γκρεμίζεται· καὶ δὲν γίνεται μονάχα αὐτό, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀνάγκην γεμίζουν ἀπὸ κεῖ καὶ μ' ἄλλες ἀκαθαρσίες. Καὶ γίνεται τὸ ἴδιο, σάν νᾶθελε νὰ καθάριση κάποιος ἓνα τόπο, πού λίγο παραπάνω ὑπάρχει μιὰ πηγὴ πού ἀναβρᾷ λάσπες· ὅσο καὶ νὰ καθαρίσσης, κι' ἄλλο θὰ ξανατρέξῃ πάλι. Τὸ ἴδιο γίνεται κι' ἐδῶ. Γιατί ὅταν καθάρισωμε ἀνθρώπους πού ἔρχονται ἀπὸ τὸ θέατρο καὶ πού κουβαλοῦν μαζί τους ἀκαθαρσίες, σάν ξαναπᾶνε ἐκεῖ, δέχονται μεγαλύτερη ἀκαθαρσία· σάν νὰ ζοῦνε γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτό· γιὰ νὰ μᾶς δίνουν κόπους· ξανάρχονται κουβαλώντας μαζί τους πολλὴ κοπριά, στὶς συνήθειές τους, στὶς κινήσεις τους, στὰ λόγια τους, στὰ γέλοια τους καὶ στὴν ἀνεμελιά τους. Κι' ἐμεῖς ξανασκάφομε καὶ ξανακοπιάζομε, σάν νὰ τὸ κάνομε ἐπίτηδες, γιὰ νὰ τοὺς στείλωμε καθαρούς καὶ γιὰ νὰ τοὺς ξαναἰδοῦμε νὰ μαζεύουν πάλι τὴ λάσπη.

*

Γι' αὐτὸ σᾶς ἐμπιστεύομε στὸ Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ διαμαρτυρομαί τῶρα σὲ σᾶς πού εἶστε ἀκατάκριτοι, γιατί θὰ κολασθῆτε καὶ θὰ κατακριθῆτε, ἂν τυχὸν κάποιος ἀπὸ σᾶς ἰδῆ, ἓναν ἄτακτο ἢ κάποιον πού νὰ κουβεντιάξῃ στὴν ὥραν ἐκείνη, καὶ δὲν θὰ τὸν καταγγεῖλῃ, καὶ δὲν θὰ τὸν κἀνῃ νὰ μετανοιώσῃ. Εἶναι καλύτερο αὐτὸ ἀπὸ τὴν προσευχή. Ἄφησε τὴν προσευχή σου, κι' ἐπιτίμησέ τον. Ἔτσι κι' ἐκείνον θὰ ὠφελήσῃς καὶ σύ, θὰ κερδίσῃς. Ἔτσι καὶ θὰ μπορέσωμε νὰ σωθοῦμε ὅλοι καὶ ν' ἀπολαύσωμε τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἄγωνία ἐνὸς ἱερέως

“ΟΥΔΕΙΣ ΑΞΙΟΣ...,”

Τὰ λειτουργικὰ κείμενα, κάθε φορά, πού προσφέρω τῇ θυσίᾳ, βάζουν στὰ χεῖλή μου αὐτὲς τὶς δύο λέξεις. Τὶς πιὸ ρεαλιστικέσ. Τὶς πιὸ ταιριαστέσ στὴν πύλη τοῦ ἐσωτερικοῦ μου κόσμου, πού εἶναι τὸ στόμα μου !

«Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς, προσέρχεσθαι, ἢ προσεγγίζειν, ἢ λειτουργεῖν σοι, Βασιλεῦ τῆς δόξης».

“Ὅταν ἀπαγγέλλω τὴν εὐχή, νομίζω ὅτι ζῶ στὶς σπάνιες στιγμὲς τῆς ἀπολύτου εὐλικρινείας καὶ πὼς ἔρχομαι σὲ ζωντανὴ ἐπαφή μὲ τὴν τραγικὴ πραγματικότητα. Ξεδιπλώνεται μπροστὰ μου ὀλόκληρη ἡ ἀθλιότης μου. Καὶ τὴ βλέπω τόσο ἀποκρουστικὴ, καθὼς προβάλλεται στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον.

Οὐδεὶς ἄξιος. Τὸ πιστεύω. Γι’ αὐτὸ καὶ μοῦ φάνηκε παράξενο τὸ «ἄξιος» πού οἱ πιστοὶ σου φώναζαν στὸ ναὸ τῆς χειροτονίας μου. Εἶναι βέβαια καθιερωμένο ἀπ’ τὸ τελετουργικόν. Δίνει μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο ὀλόκληρο τὸ στόμα τῆς Ἐκκλησίας τὴν συγκατάθεσι. Στὰ μάτια ὅμως τὰ δικά μου, καὶ πρὸ παντὸς στὴν ψυχὴ μου, φάνηκε σὰν μιὰ ἀντίφασι, σὰν μιὰ μαρτυρία συμβατικὴ, πού δὲν ἄντεχε στὸ φῶς τῆς θείας παρουσίας καὶ δὲν ταίριαζε στὴν ἱερότητα τῆς στιγμῆς.

Τώρα, πού προσπαθῶ νὰ ἐμβαθύνω στὸ μεγάλο θέμα, ζητάω νὰ βρῶ ποιὰ σχέσι μπορεῖ νὰ ὑπάρχη ἀνάμεσα στὸ «ἄξιος», πού φώναζαν οἱ ἀδελφοί μου, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ στὸ «οὐδεὶς ἄξιος», πού λέω ἐγὼ στὴ θεία λατρεία, καὶ πού τὸ εἶπαν ἀναρίθμητοι λειτουργοὶ σου πρὶν ἀπὸ μένα.

Ἡ μόνη ἀπάντησι, πού βρίσκω: Οἱ ἄνθρωποι κρίνουν ἐξωτερικὰ. Βλέπουν τὴν ἐπιφάνεια. Τὸ βάθος τοὺς διαφεύγει. «Τὶς γὰρ εἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ ;»¹ Ἐπομένως ὁ δικὸς τους λόγος δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀληθινὴ καὶ λεπτομερειακὴ γνωριμία μὲ τὸν ἄνθρωπον λειτουργόν, ἀλλὰ φανερώνει τὴν ἐπιπόλαια κρίσι, πού ἐσχημάτισαν σὲ μιὰ ἐξωτερικὴ, τυπικὴ γνωριμία. Ὁ λόγος πού λέω ἐγὼ ἐκφράζει αὐτὸ, πού ζῶ βαθειὰ στὴν καρδιά μου. Στὸ πιὸ ἀπόκρυφο διαμέρισμα τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἐκεῖ, πού ὑπάρχουν τὰ αἰσθήματα, οἱ λογισμοί, οἱ ταλαντεύσεις. Ἐκεῖ πού κρίνονται τὰ διάφορα ἐνδεχόμενα καὶ παίρνονται οἱ καλὲς ἢ κακὲς ἀποφάσεις. Ἀπὸ ἐκεῖ

1. Α'. Κορ. β', 11.

βγαίνει. Κι' ἂν δὲν ἔλεγα αὐτὸ πού λέω, δὲν θὰ ἔλεγα τὴν ἀλήθεια.
Ἀκόμα οἱ πιστοί, πού φωνάζουν τὸ ἄξιος, κρίνουν μὲ πολὺ ἀνθρώπινα μέτρα. Ξεκινοῦν ἀπ' τὴν ἀρχή, πὼς κάποιος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, ἀπ' τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ προχωρήσῃ καὶ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἱερό καὶ βαρὺ ὑποῦργημα. Δὲν κρίνουν ἀνάμεσα στὸ ὕψος τοῦ διακονήματος καὶ στὴν μικρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ καὶ δίνουν τὴν συγκατάθεσί τους. Ἐγκρίνουν, μὲ τὸ «ἄξιος» πού φωνάζουν, τὴν πρότασι τοῦ ἐπισκόπου.

Ἀντίθετα ἐγώ, ὅταν ἐγγίζω τὰ Ἅγια, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σκεφθῶ βαθύτερα. Νὰ κοιτάξω κατάματα τὴν πραγματικότητα. Νὰ δῶ τὸ μεγαλεῖο τῆς Λατρείας καὶ τῆς Λειτουργίας μου ἀπ' τὸ ἓνα μέρος κι' ἀπ' τ' ἄλλο τὴ δική μου ἀθλιότητα. Ἄμα τὸ κἄνω αὐτό, ἀβίαστα, πηγαία, βγαίνει ἀπὸ μέσα μου ἢ κραυγή: «οὐδεὶς ἄξιος... λειτουργεῖν σοι βασιλεῦ τῆς δόξης».

* * *

«Οὐδεὶς ἄξιος...».

Ὁ χῶρος εἶναι φρικτός. Ἡ παρουσία σου τὸν σκιαίνει. Ἡ ἀγιότης σου τὸν ποτίζει.

Στὴν παλαιὰ ἐποχὴ τὴν παρουσία σου τὴν συνώδευαν αἰσθητὰ σημεῖα, πού προκαλοῦσαν τὴν κατάπληξι καὶ τὸν τρόμο.

Ὅταν παρουσιάστηκες στὸν πιστό σου θεράποντα τὸ Μωϋσῆ γιὰ πρώτη φορά, τὸν τόπο, πού στάθηκες, τὸν κύκλωσαν φλόγες. Ἦταν τὸ φαινόμενο παράδοξο. Κι' ὁ Μωϋσῆς μπῆκε στὸν πειρασμό νὰ τὸ ἐξιχνιάσῃ. Μόλις ὅμως ἔκανε νὰ πλησιάσῃ, ἡ φωνή σου τὸν καθήλωσε. «Μωϋσῆ, Μωϋσῆ... μὴ ἐγγίσης ὧδε· λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σύ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστὶ... ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ»². Κι' ὁ πιστὸς Ἰσραηλίτης, πού ἔτρεφε στὸ πρόσωπό σου θερμὴ ἀγάπη κι' ἀπόλυτο σεβασμό, «ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ», γιατί δὲν τολμοῦσε νὰ κοιτάξῃ στὸν τόπο, πού ἕστησαν οἱ πόδες σου, Κύριε.

Ὅταν πάλι παρουσιάστηκες στὸ Σινᾶ, γιὰ νὰ μιλήσῃς, καὶ νὰ δώσῃς τίς ἐντολές σου, δὲν ἐπέστρεφες σὲ κανένα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ ἐγγίσῃ τὸ θεοβάδιστο ὄρος. Ἐδῶκες ἐντολές στὸ Μωϋσῆ νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ πῆ: «προσέχετε ἑαυτοῖς τοῦ ἀναβῆναι εἰς τὸ ὄρος καὶ θίγειν τι αὐτοῦ· πᾶς ὁ ἀψάμενος τοῦ ὄρους θανάτῳ τελευτήσει· οὐχ ἄψεται αὐτοῦ χεὶρ· ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται· ἐὰν τε κτήνος ἐὰν τε ἄνθρωπος, οὐ ζήσεται· ὅταν αἱ φωναὶ καὶ αἱ σάλπιγγες καὶ

2. Ἐξόδ. γ', 4 ἐξ.

ἡ νεφέλη ἀπέβη ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐκεῖνοι ἀναβήσονται ἐπὶ τὸ ὄρος»³. Κι' ὕστερα ἀπὸ λίγο, «τὸ Σινὰ ἐκαπνίζετο ὅλον», γιατί σὺ ὁ δυνατὸς Σαβαώθ κατέβηκες σ' αὐτό⁴.

Σήμερα τὴν παρουσία σου στὸ ναὸ μας δὲν τὴν συνοδεύουν φλόγες καὶ καπνοί. Τί μ' αὐτὸ ὅμως; Εἶναι παρουσία τὸ ἴδιο, ἢ μᾶλλον, πολὺ περισσότερο δυνατὴ. Βρίσκεσαι θronιασμένος στὸ θυσιαστήριο καὶ περιβάλλεσαι ἀπ' τὴν ἀγγελικὴ συνοδεία σου.

Ἄν ἡ ἀγάπη σου μᾶς ἀνέχεται καὶ δὲν μᾶς δίνει τὴ φρικτὴ ἐντολή: «μὴ ἐγγίσης ὡδε», ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὸ αἰσθανόμαστε καὶ τὸ λέμε: Κύριε δὲν εἴμαστε ἄξιοι νὰ πλησιάσουμε. Δὲν ἔχουμε τὴν παρρησία νὰ ἐγγίσουμε τὰ ἅγια, καὶ πιὸ πολὺ νὰ λειτουργήσουμε στὸ θεῖο μυστήριον.

* * *

«Οὐδεὶς ἄξιος...». Κανένας.

Ἐπὶ τὴν γῆν μας ποικιλία ἀνθρώπων. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ξεπέρασαν τὸ μέσο τύπο. Ἀνέβηκαν στὴ κορυφὴν τῆς ψυχῆς τῆς ἀγιότητος. Ἐμεῖς, οἱ κοινοὶ θνητοὶ τοὺς περάσαμε φωτισμένο. Καὶ ὑποκλιθήκαμε μπρὸς τὸ ἠθικὸ τους μεγαλεῖο.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς οἱ ἅγιοι, ἀπ' τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς τους, ἔζησαν στιγμὲς ἐξάρσεως καὶ γεύτηκαν προκαταβολικὰ τὴν χαρὰ τῆς βασιλείας σου. Μπροστὰ στὸ θυσιαστήριον ὅμως κι' αὐτοὶ ἐνοιῶσαν τὸν ἑαυτὸν τους ἀνάξιο. Κι' ὅταν τὸ θελημα σου νὰ γίνου ὑπηρετὰ σου ἐκδηλώθηκε κατηγορηματικὰ, ἔσκυψαν κι' ὑποτάχθηκαν. Ἄλλὰ μὲ πολλὴ συντριβή. Φώναζαν μὲ ἱερὴ συγκίνησι: «οὐδεὶς ἄξιος...».

Εἶναι τόσο τὸ χάσμα ποὺ μᾶς χωρίζει, Κύριε, ἀπ' τὴ δική σου ἀπειρὴ ἀγιότητα! Κι' εἶναι τόσο ἱερὸ καὶ τιμητικὸ κι' ἅγιο τὸ νὰ σὲ πλησιάσῃ κανεὶς καὶ ν' ἀφιερῶθῃ στὴν ὑπηρεσία σου! Φόρτος τιμῆς ποὺ θὰ ξεπερνοῦσε τὴν ἀνθρώπινη ἀντοχή μας, κι' ἂν ἀκόμα βρισκόμασταν στὴ μακαριστὴ ἀγνότητα, στὴν ὁποία βρέθηκα οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, μόλις βγῆκαν ἀπ' τὰ ἄχραντα χέρια σου. Ἐπερῶ ἀκόμα κι' αὐτὴ τὴν ἀντοχὴ τῶν ἀγγέλων. «Οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος ἐργάσασθαι τι δύναται εἰς τὰ δεδομένα παρὰ Θεοῦ»⁵.

Δὲν εἴμαστε ἄγγελοι, Κύριε. Δὲν εἴμαστε κἂν ἄνθρωποι ἀγνοί, ὅπως ἦταν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι πρὶν ἀπ' τὴν πτώσι τους. «Πάντες ἡμάρτομεν»⁶. Μπολιαστήκαμε μὲ τὸ θανατηφόρο μικρόβιο τῆς

3. Ἐξέδ. ιθ', 12-13.

4. Ἐξέδ. ιθ', 18.

5. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Ὁμιλ. πη', εἰς Ἰωάννην.

6. Ρωμ. γ', 23.

ἀμαρτίας. Κι' εἴμαστε φορτωμένοι με ἐνοχή. "Ολοι. Κι' ὁ πιὸ ἀγωνιστής, κι' ὁ πιὸ ἅγιος φέρνει τὴν κληρονομιά τῆς φθορᾶς, ποὺ μᾶς κληροδότησε ὁ γενάρχης μας.

Πῶς νὰ μὴ νοιώθουμε, λοιπόν, μπροστὰ στὸ ἱερὸ λειτουργήμα συντριβῆ! Ἄκόμα κι' ὁ πιὸ ἅγιος, ἢ μᾶλλον πολὺ περισσότερο ὁ πιὸ ἅγιος, ποὺ ἔχει γνωρίσει πιὸ βαθειὰ τὸ μεγαλεῖο σου καὶ τὴν ἀγιότητά σου, τρέμει βλέποντας τὴ μικρότητα καὶ τὴν ἀμαρτωλότητά του καὶ προσφέρει δειλὰ τὶς δυὸ συγκλονιστικὲς λέξεις : «οὐδείς ἄξιος...»

Στὰ μάτια μερικῶν συνανθρώπων μου, ποὺ ἔχουν ποτιστῆ με τὴ σύγχρονη ἐπιπόλαια νοοτροπία, φαίνεται ἡ συναίσθησι αὐτὴ καταθλιπτικὴ. Εἶναι ἔτοιμοι νὰ φωνάζουν, πῶς συντρίβει τὸν ἄνθρωπο. Πῶς τὸν ἀπογυμνώνει ἀπ' τὴν αὐτοπεποίθησι. Πῶς τὸν καταδικάζει σὲ μαρασμό.

Εἶναι δυνατόν, Κύριε, νὰ μαραζώνη κανεὶς ὅταν ζῆ στὴν ἀλήθεια ; Ὅταν δὲν ἐπιτρέπη στὸν ἑαυτὸν του νὰ λικνίζεται στὴν ἀέρινη ἀγκάλη τῶν ψευδαισθήσεων ; Ἡ προσγείωσι, ἢ συναίσθησι τῆς ἀμαρτωλότητός μας κι' ἂν συντρίβη, δὲν ἐξουθενώνει. Δὲν φυλάκιζει στὴν ἀδράνεια καὶ στὸ μαρασμό. Ἡ συντριβῆ, ποὺ δημιουργεῖ, εἶναι ἀγία. Γιατὶ μετατρέπεται σὲ πόθο φλογερὸ γιὰ λύτρωσι, σὲ προσφυγὴ στὴν ἀγάπη σου.

* * *

«Οὐδείς ἄξιος...». Ναί, Κύριε, κανένας ἀπὸ ἀνάμεσά μας δὲν εἶναι ἄξιος νὰ διαβῆ τὸ καταπέτασμα, νὰ μπῆ στὰ ἅγια τῶν ἀγίων καὶ νὰ σοῦ προσφέρῃ θυσία καὶ λατρεία.

Κι' ἂν δὲν εἶναι κανένας ἄξιος, κι' ἂν δὲν εἶναι οἱ ἅγιοί σου ἄξιοι, τότε... τότε πῶς τόλμησα ἐγὼ καὶ πῶς τολμῶ νὰ πλησιάζω, νὰ πατῶ τὸν ἱερὸ χῶρο καὶ νὰ ὑψῶνω τὰ χέρια σὲ στάσι ἰκεσίας ;

Μὲ ἐνθαρρύνει ἡ συνέχεια τῆς εὐχῆς καὶ τὴ λέω με τὴν καρδιά μου : «διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητόν σου φιλανθρωπία, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος, καὶ Ἄρχιερεὺς ἡμῶν ἐρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν, ὡς Δεσπότης τῶν ἀπάντων». Ἡ φιλανθρωπία σου καὶ ἡ ἀγάπη σου γεφύρωσαν τὸ χάσμα. Ἡρθες κοντά μας. Ἡρθες κοντά μου. Καί, παραβλέποντας τὴ ἀθλιότητά μου, ἐμπιστεύθηκες στὰ χέρια μου τὴν ἐντολή, νὰ γίνω διάκόνός σου. Δὲν εἶναι αὐτὸ δεῖγμα τῆς δικῆς μου ἀξίας. Φανερῶναι τὴ δική σου πλοῦσια, θεϊκὴ ἀγάπη καὶ τὴν πολλὴ συγκατάβασι.

Σ' εὐχαριστῶ, Κύριε, ὅσο μπορεῖ ἡ φτωχὴ μου ὑπαρξὶ νὰ σ' εὐχαριστήσῃ. Καὶ προχωρῶ στὸ ἅγιο λειτουργήμά μου, ἐπαναλαμ-

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

(Τὰ πάντα τοῖς πᾶσι)

Ὁ ἄνθρωπος σήμερα, μέσα στὴ πολυμέρεια, στὴν ἀντιφατικότητα, στὴ βιασύνη καὶ στὸ καθημερινὸ σκόρπισμα τῆς προσωπικότητάς του, χάνει διαρκῶς τὸν ἑαυτό του. Διασπᾶται ὁ ἔσω-τερικός του κόσμος, κάμπτεται ἡ ψυχικὴ του ἀντοχὴ καὶ συνηθέστατα κυριεύεται ἀπὸ ἀγωνία καὶ κρίση.

Σαλεύτηκαν πιά οἱ πεποιθήσεις καὶ ἀρχές τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἔχουν πίστη καὶ ἀγνοοῦν ἢ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸν τελικὸ σκοπὸ τους πάνω στὴ Γῆ. Ἡ ἐκτίμησή τους γιὰ τὴ ζωὴ εἶναι καθαρὰ ὑλιστικὴ, ὠφελιμιστικὴ. Ἄρνούνται νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἰσότητα, τὴν ἀδελφωσύνη! Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔπαψε, πρὸ πολλοῦ, νὰ ἔχῃ λαχτάρια του καὶ στόχο του «τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν», «τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν».

Ὡστόσο, τὸ κάλεσμα τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς σωτηρίας εἶναι μιὰ ἀμετακίνητη καὶ διαρκὴς πρόσκληση τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν τὸν δραματικὸ ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξόδου του μέσα ἀπὸ τὴν ἀπατηλότητα, τὴν πλήξη, τὴν πείνα, τὸν κόρο καὶ τὸν πυρετό, εἶναι ἕνας μέγιστο καὶ ἀποκλειστικὸ ἔργο τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Εἶναι μέριμνα, τόλμη καὶ μέθη τῆς ζωντανῆς καὶ πολυδύναμης πίστεως της, ποὺ ἀσάλευτη βρίσκεται μέσα στὸ μυστήριο, στὸ δόγμα καὶ στὴν ἐλπίδα της. Καὶ τοῦτο συμβαίνει, γιὰτὶ μόνο μ' αὐτὴ τὴν πίστη ἀποκοτοῦμε τὴν ἄμεση αἴσθησι τῆς ἀλήθειας, αὐξάνουμε τὴν ὄραση τῆς ψυχῆς καὶ βλέπουμε πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα, τὴ συσκοτίσι καὶ τὰ ἀδιέξοδα, τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων.

Αὐτὴ ὅμως ἡ Ἐκκλησία, ποὺ εἶναι ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ πάνω στὴ Γῆ, ποὺ εἶναι ἡ κοινωμία τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης, ποὺ εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας μας καὶ τὸ θεμέλιό της πνευματικῆς μας οἰκοδομῆς, κοντὰ στὰ προ-

βάνοντας κάθε φορὰ μὲ πυρωμένη καρδιά τὴν ἰκεσία: «καθάρισον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηράς· καὶ ἰκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν παραστῆναι τῇ ἀγία σου ταύτῃ Τραπεζῇ καὶ ἱεουργῆσαι τὸ ἄχραντόν σου Σῶμα καὶ τὸ τίμιον Αἷμα».

Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἰκανὸς νὰ πλησιάσω. Σὺ, ποὺ μοῦ ἔδωκες τὴν ἐντολή, λύτρωσέ με καὶ ἀξιῶσέ με νὰ σὲ ὑπηρετήσω.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ζ. ΓΚΑΤΖΙΡΟΥΛΗΣ.
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

βλήματα πού πυρωμένα αντιμετωπίζει σήμερα, είναι και τὸ πρόβλημα τῆς Ἐπικοινωνίας τῆς μὲ τὸ λαό. Εἶναι τὸ θέμα τῆς μεγαλύτερης και πιὸ ἀποδοτικῆς, μαζικῆς, ἐπιδράσεως και καρποφορίας τοῦ μηνύματός της. Γιατὶ πέρα ἀπὸ τὴν διαφύλαξη τοῦ δόγματος και τῆς μορφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, πέρα ἀπὸ τὸ προσωπικὸ κάλεσμα τῆς ἀγάπης, πέρα ἀπὸ τὰ ἔργα και τὶς πράξεις καλωσύνης, ἡ συνεχῆς ἐπαφὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν κόσμον σ' αὐτὴ τὴν δύνη, τὸ μετασχηματισμὸ και τὴν παγκόσμια μεταβαλλόμενη συνείδηση, εἶναι ζήτημα ὑπάρξεως και συνεχείας. Ἡ Ἐπικοινωνία τῆς μ' ἕνα κόσμον, πού λέει ὅτι εἶναι δικός της, ἐνῶ τὴν διαμελίζει, πού ἐνῶ λέει σ' αὐτὴν ὅτι πιστεύει στὶς ἐπαγγελίες της, τὴν προδίνει καθημερινά, πού ἐνῶ χειροκροτεῖ τὸ ἔργο της φανερά, ἐν τούτοις τὴν πολεμᾷ, πού ἐνῶ φαίνεται ὅτι τὴν παρακολουθεῖ, τὴν ἀρνεῖται μὲ τὴν ζωὴ του, εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀκράιους στόχους πού πρέπει νὰ ἐπιδιώκη!

Κι' ὥστόσο ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν ἄγνοια, τὸν ἐγωϊσμὸ και τὴν μισαλλοδοξία του. Πρέπει νὰ λευτερωθῆ ἀπὸ τὴν ἀπιστία, τὸ ἄγχος τῆς μοναξιάς του και τὴν ἀδιαφορία.

Και ἀκριβῶς, αὐτὴ εἶναι ἡ ὑψιστὴ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας σήμερα: νὰ φέρη τὸ λαὸ πρῶτα κοντὰ στὸν ἀληθινὸ Θεό. Δεύτερο, νὰ ἐπαναφέρη ὅσους κάποτε ἦταν κοντὰ της και τώρα ἀπομακρύνθηκαν. Τρίτον νὰ δυναμώσῃ αὐτοὺς πού βρίσκονται κοντὰ της. Τέταρτο, νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ λαὸ γιὰ μιὰ θρησκευτικὴ ἀλλαγὴ. Και πέμπτο, νὰ προφυλάξῃ τὸ λαὸ, ἀπὸ τὶς καταλυτικὲς μέριμνες τοῦ βίου.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνουν αὐτά, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχη μιὰ ἐπίμονη και ἀποφασιστικὴ ἐπαφὴ Εὐαγγελισμοῦ και ἀγάπης μὲ τὶς ψυχές. Εἶναι ὁ καιρὸς τώρα, πού πρέπει νὰ ἐπικρατῆ τὸ σύνθημα «τὸ ἔργον ποιήσον Εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν πληροφόρησον». Πιὸ πολὺ μάλιστα ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ, στὶς μέρες μας, τὸ θέμα αὐτὸ τῆς Ἐπικοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας βρίσκειταί σὲ μιὰ ἀναντίρρητη ἐπιχειρήματα.

Και εἶναι πολὺ φυσικό! Σήμερα δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν πιὰ οἱ παλιοὶ τρόποι διοικήσεως, ἐπικοινωνίας και Εὐαγγελισμοῦ. Σ' ἕνα κόσμον πού συνεχῶς μεταβάλλεται, ἡ Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ μένη ἀνυπεράσπιστη και ἀποθαρρημένη σὲ ἀτελέσφορα συστήματα και μεθόδους. Ἡ ἀναμέτρησή της και ἡ συνεχῆς σύγκρουσή της μὲ τὶς ἐωσφορικὲς δυνάμεις, δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί μόνον μὲ τὸ Ναό, τὸν Ἀμβωνα, τὶς καμπάνες και τὸ Κατηχητικό. Ἡ νέα κατάσταση πού καλεῖται νὰ πάρῃ, εἶναι μιὰ στάση,

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ

«ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ»

‘Ο ειρηνοποιός

‘Ο ειρηνοποιός είναι υἱός τῆς κλήσης τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ψηλά· εἶναι υἱός τῆς ἐπουράνιας Βασιλείας. ‘Ο Σωτήρας μας μακαρίζει τοὺς ειρηνοποιούς, λέγοντας· «Μακάριοι οἱ ειρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται».

‘Ο ειρηνοποιός πρωτογίνεται ὁ υἱός τῆς εἰρήνης. ‘Η εἰρήνη κατασκηνώνει μέσα του. Εἰρήνη βασιλεύει στὴν καρδιά του. Καὶ εἰρηνεύει τοὺς πάντες. Εἰρηνεύει πρῶτα μὲ τὸν ἑαυτό του· εἰρηνεύει πρὸς τὸν Θεό· εἰρηνεύει μὲ τὸν γείτονά του· εἰρηνεύει μ’ ὅλους, καὶ μ’ αὐτοὺς πού τὸν ἀγαποῦν καὶ μ’ αὐτοὺς πού τὸν μισοῦν. ‘Ο ειρηνοποιός ἐργάζεται γιὰ ν’ ἀποκατασταθῆ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ· κι’ ἀφοσιώνεται ὀλόκληρος στὸν ἱερὸν αὐτὸν σκοπὸ καὶ γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ. Εἶναι ὠραῖα τὰ πόδια τοῦ ἀνθρώπου, πού τρέχει κι’ εὐαγγελίζεται τὴν εἰρήνην, πού εὐαγγελίζεται τὸ καλὸ καὶ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ.

‘Ο ειρηνοποιός εἶναι δίκαιος κι’ ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην, γιατί ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς καρποφορεῖται ἡ εἰρήνη. Εἶναι ἀληθινὸς καὶ λέει πάντα τὴν ἀλήθεια, γιατί ἡ ἀλήθεια εἰρηνοποιεῖ. ‘Επιδιώκει τὴν εἰρήνην μ’ ὅλους, τὴν εἰρήνην πού εἶναι σύμφωνα

φέρεται νὰ ἱκανοποιήσῃ. Καὶ ἡ ‘Εκκλησία μπορεῖ νὰ κἀνὴ τὸ ἴδιο! Μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἱκανοποιήσῃ, μὲ ἐπάρκεια, ὅλες τὶς πνευματικὲς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ψυχικὲς τόσο, ὅσο οἱ διαφημιστὲς τῶν ὑλικῶν προϊόντων. «Ἐχ ε τ ε δ ο κ ι μ ᾶ σ ε ι τ ὸ Θ ε ὸ;» Αὐτὸ εἶναι μιὰ ραδιοφωνικὴ ἐρώτηση πού μπορεῖ νὰ προσελκύσῃ τοὺς ἀκροατὲς! Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ θελήσουν νὰ ἀπαντήσουν; Πολλοὶ θὰ εἶναι κεῖνοι, πού ἂν τελικὰ πειστοῦν, θὰ συγκατατεθοῦν νὰ δοκιμάσουν τὸ Θεὸ στὴ λύση τῶν προβλημάτων τους.

‘Ας μὴν ἀρνηθοῦμε λοιπὸν νὰ χρησιμοποιήσουμε κι αὐτὴ τὴ δυνατότητα, τὴ σταλμένη ἀπὸ τὸ Θεό, γιὰ τὴν γνωριμία τῶν μαζῶν μὲ τὸν Εὐαγγελικὸ λόγον. ‘Η ἀ ν α κ α ἰ ν ῆ σ η τ ὶ ν μ ῆ σ ὶ ν
‘Ε π ι κ ο ι ν ω ν ἰ ᾶ σ τ ῆ ς ‘Ε κ κ λ η σ ἰ ᾶ ς μ ῆ τ ὶ ν
λ α ὸ, εἶναι μιὰ νέα εὐθύνη, πού δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀρνηθοῦμε. Θὰ εἴμαστε ὑπόλογοι στὸ Θεό, γιατί ἀποδιώχνουμε τὴν εὐλογία Του καὶ δὲν γινόμαστε «τὰ πάντα τοῖς παῖσι».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΦΕΡΟΥΣΗΣ

μέ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πού ἐπικρατεῖ στ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὴν εἰρήνην, πού δὲν ἀνέχεται καμμιά συνθηκολόγησι με τὴν κακία, καὶ πού εἶναι ἀναπόσπαστη με τὴν ἀρετή. Ἀγαπᾷ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, καὶ φυλάττει με φόβο τὶς ἐντολές του· καὶ βρίσκει σ' αὐτὸ ἀνάπαυση καὶ εἰρήνη μεγάλη. Ζῆ γιὰ τὴν εἰρήνην, καὶ τ' ὄνομά της στὰ χεῖλη του εἶναι γλυκύτερο κι' ἀπὸ τὸ μέλι· τὸ στόμα του τὴν ἐπαινεῖ, καὶ ἡ καρδιά του τὴν λαχταρᾷ.

Χαρά του εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ στοχασμός του τ' ὄνομά της· σ' αὐτὴν εὐχαριστιέται, γι' αὐτὴν ὑπερηφανεύεται, καὶ σ' αὐτὴν βρίσκει ἀπόλαυση καὶ χαρὰ τὸ πνεῦμα του. Καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτες ἄλλο, γιὰτὶ ἡ καρδιά του εἶναι ξέχειλη ἀπὸ τὴν εἰρήνην πρὸς τὸν Θεό. Ἡ εὐτυχία του εἶναι σταθερή, κι' ἀμετάβλητος, καὶ μόνιμη γιὰτὶ εἶναι καρπὸς τῆς εἰρήνης· εἶναι δῶρημα τοῦ Θεοῦ· εἶναι θεῖο χάρισμα. Ὁ εἰρηνοποιὸς καὶ στὴ ζῶην αὐτὴν καὶ στὴν ἄλλη τὴν αἰώνια, θὰ χαίρεται τὰ καλὰ τῆς εἰρήνης.

Περὶ μακροθυμίας.

Ἡ μακροθυμία εἶναι ἀρετὴ μιᾶς ψυχῆς γενναίας κι' εὐγενικῆς, πού ἔχει θεμέλιό της τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μας. Ἡ μακροθυμία εἶναι μεγαλοψυχία καὶ μεγαλοφροσύνη· πού ἀγαπᾷ τὴν πραότητα καὶ τὴν καλωσύνη· καὶ φανερῶνει καλοπροαίρετη ψυχὴ, πού εἶναι φιλάνθρωπη καὶ τῆς ἀρέσει ἡ μετριοπάθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ὁ μακρόθυμος ἄνθρωπος εἶναι κύριος τοῦ θυμοῦ του, χαλινοκρατεῖ τὴν ὀργή του, καὶ κατευνάζει τὴν ὀρμὴ τῆς καρδιᾶς του· ἐλεεῖ τοὺς φταῖστες κι' εὐσπλαχνίζεται τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Κι' ὁ ἔλεγχός του γίνεται πάντα με καλωσύνη καὶ με κατανόηση· καὶ τὰ λόγια του βγαίνουν ἀπὸ τὰ χεῖλη του μετρημένα καὶ με φρόνηση. Δὲν σκοτίζει ὁ θυμὸς τὸ μυαλό του καὶ δὲν ἀναστατώνει ἡ ὀργὴ τὰ συλλογικά του· καὶ ἡ ὄψη του εἶναι γλυκοθώρητη καὶ τὰ κινήματά του συγκρατημένα· κι' ἐπειδὴ ὁ νοῦς του εἶναι μεστωμένος ἀπὸ σύνεση, δὲν βγάζει ποτὲ γρήγορα ἀπόφαση, ἀλλὰ λέει τὴν ὀριστικὴ του γνώμη, ἀφοῦ καλοσκεφθῆ κι' ἀφοῦ καλοζυγιασῆ τὰ πράγματα.

Ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέει γιὰ τὴν μακροθυμία τὰ ἑξῆς· «πάντων αἴτιον τῶν ἀγαθῶν ἡ μακροθυμία· αὐτὴ τῆς φιλοσοφίας ἡ ρίζα πάσης, ὅπλον ἐστὶν ἄμαχον καὶ πύργος τὶς ἀρραγῆς, πάντα διακρουομένη ραδίως τὰ λυπηρά. Καὶ καθάπερ εἰς ἄβυσσον σπινθὴρ ἐμπροσθῶν ἐκείνην μὲν οὐδὲν ἔβλαψεν, αὐτὸς δὲ ἐσβέσθη ραδίως, οὕτως εἰς μακρόθυμον ψυχὴν, ὅπερ ἂν ἐμπέση τῶν ἀδοκῆτων, τοῦτο μὲν ἀφανίζεται ραδίως, ἐκείνην δὲ οὐ ταραττεῖ· καὶ γὰρ πάντων στερρότερον ἡ μακροθυμία· κἂν

στρατόπεδα εἴπης, κἄν χρήματα, κἄν ἵππους, κἄν τείχη, κἄν ὄπλα, κἄν ὀτιοῦν, οὐδὲν ἴσον μακροθυμίας ἔρεῖς. Ὁ μὲν γὰρ ἐκεῖνα περιβεβλημένος, ὑπὸ θυμοῦ κρατηθεὶς πολλάκις, καθάπερ μαιράκιον εὐτελές, περιτρέπεται, καὶ πάντα θορύβου πληροῖ καὶ ζάλης· οὗτος δὲν ὥσπερ ἐν λιμένι καθήμενος, βαθείας ἀπολαύει γαλήνης, κἄν ζημία περιβάλλῃς οὐκ ἐνίκησαι τὴν πέτραν, κἄν ὕβριν ἐπαγάγῃς, οὐκ ἔσεισας τὸν πύργον, κἄν πληγὰς προστρέφῃς, οὐκ ἔπληξας τὸν ἀδάμαντα. Μακάριος ἀνὴρ ὁ μακρόθυμος». Ἡ μακροθυμία εἶναι ἡ αἰτία κάθε καλοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ρίζα τῆς φιλοσοφίας, καὶ σὰν ὄπλο ἀκαταμάχητο καὶ πύργος ἀκλόνητος, ἀποκρούει, εὐκολα τὸ κάθε δυσάρεστο. Κι' ὅπως μιὰ σπίθα, ἂν πέση μέσα στὴ θάλασσα, ἐκεῖνη μὲν δὲν τὴν βλάπτει καθόλου, ἐνῶ αὐτὴ σβύνει ἀμέσως, ἔτσι ὅτιδήποτε ἀναπάντεχο κι' ἂν βρῆ μιὰ ψυχὴ μακρόθυμη, αὐτὸ μὲν ἀφανίζεται γρήγορα, ἐκείνην ὁμως δὲν τὴν ἀναστατώνει· γιατί ἡ μακροθυμία εἶναι στερεώτερη ἀπὸ τὰ πάντα καὶ εἴτε γιὰ ἐκστρατεῖες μοῦ εἰπῆς, εἴτε γιὰ χρήματα, ἢ γιὰ ἄλογα, ἢ γιὰ τείχη, ἢ γιὰ ὄπλα, ἢ καὶ γιὰ ὅτιδήποτε ἄλλο, δὲν θὰ μοῦ εἰπῆς τίποτα ποῦ νὰ ἐξισώνεται μὲ τὴν μακροθυμία. Γιατὶ ἕνας ποῦ τᾶχει ἐκεῖνα, ἂν τὸν κυριέψῃ ὁ θυμὸς, σὰν νᾶναι μικρὸ παιδί, παρεκτρέπεται πολλὰς φορὲς κι' ἀναστατώνει τὰ πάντα. Ὁ μακρόθυμος ὁμως σὰν νᾶναι ἀραγμένος σὲ λιμάνι, ἀπολαμβάνει βαθεῖα γαλήνη· κι' ἂν τὸν τιμωρήσῃς, εἶναι σὰν νὰ κτυπᾷς μιὰ πέτρα· ἂν τὸν βρῖσῃς, εἶναι πύργος ἄσειστος· ἂν τὸν κτυπήσῃς, τὸ διαμάντι δὲν μπορῆς νὰ τὸ σπάσῃς. Μακάριος εἶναι ὁ μακρόθυμος.

Ἡ πραότητα.

Πραότητα εἶναι ἡ γαλήνη ποῦ πλημμυρίζει μιὰ ψυχὴ, ποῦ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον της. Ἡ πραότητα εἶναι ὠραία κι' ἀξιοθαύμαστη ἀρετὴ, κι' εὐχαριστιέται αὐτὸς ποῦ βλέπει τὴν εἰκόνα της. Ἡ ἡμερότητα τοῦ χαρακτήρα της, ποῦ εἶναι διάχυτη παντοῦ, καὶ ποῦ ἀνθίζει σὰν ὑπέροχη ὁμορφιά σ' ὅλη τὴν ἐκδήλωση τοῦ πράου ἀνθρώπου, φέρνει χαρὰ κι' εὐχαρίστηση βαθεῖα στὸν καθένα ποῦ τὴν ἀντικρύζει. Ἡ πραότητα εἶναι πλοῦτος ἀνεκτίμητος, εἶναι ὄνομα θεϊκό, εἶναι οὐράνιο χάρισμα, εἶναι σκάλα ποῦ ἀνεβάζει τὸν ἄνθρωπο στὸν οὐρανό.

Ἡ πραότητα κάνει τὸν ἄνθρωπο εἰκόνα τοῦ πράου Ἰησοῦ, ποῦ κινεῖ καὶ θερμαίνει τὴν καρδιά του· καὶ παρακολουθεῖται ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν ἀνεξικακία, καὶ τὴν ὑπομονή. Ὁ πρᾶος ἄνθρωπος εἶναι πρὸς ὅλους συγκαταβατικὸς καὶ καλοδιάθετος, καὶ φέρνεται μὲ καλωσύνη σ' αὐτοὺς ποῦ πέφτουν

τυχόν σὲ λάθη· καὶ οὔτε τοὺς ντροπιάζει, οὔτε τοὺς βρίζει, οὔτε καὶ τοὺς βλαστημᾶ ποτέ του· ἀλλὰ τοὺς φέρνεται μὲ ἀγάπη καὶ προσπαθεῖ νὰ τοὺς διορθώσῃ ὅταν λαθεύουν. Ὁ πρᾶος οὔτε μάχεται, οὔτε καυγαδίζει, ἀλλὰ μιλεῖ σ' ὅλους ἡμέρα καὶ μὲ γλύκα, καὶ τὰ λόγια του τρέχουν ἀπὸ τὰ χεῖλη του μελένια. Καὶ εἶναι διδακτικός, κι' ἀνεξίκακος, κι' ἀγωνίζεται νὰ συμμορφώσῃ καὶ νὰ διδάξῃ τὸ σωστὸ σ' αὐτοὺς ποὺ ἀντιγινωμοῦνε μὲ πνεῦμα πραότητος, γιατί ὁ πρᾶος εἶναι ἄνθρωπος πνευματικός· καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος τὸν κατευθύνει σὲ κάθε του ἐνέργεια, καὶ εἶναι τὸ μέσο ποὺ μ' αὐτὸ ἀγωνίζεται νὰ σηκώσῃ ὄρθιους αὐτοὺς ποὺ παραπατοῦνε καὶ πέφτουν κατὰ γῆς.

Γι' αὐτὸ τὸν πρᾶο καὶ ταπεινὸν ἄνθρωπο τὸν βοηθεῖ ὁ Κύριος, καὶ τὸν φωτίζει, καὶ τὸν ὁδηγεῖ στοὺς δρόμους του. Καὶ ὅπως μᾶς ἐδίδαξεν «Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Ὁ πρᾶος ἀντιμετρεῖ πάντα τὸν ἀδελφὸ του, μὲ ταπεινοφροσύνη, μὲ μακροθυμία καὶ μὲ ἀγάπη· καὶ τοῦ φέρνεται, σὲ κάθε περίστασι, μὲ συμπόνια καὶ μὲ καλωσύνη, σὰν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καὶ σὰν ἀγαπημένος του. Μακάριος εἶναι αὐτὸς ποὺ στολιζέται μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς πραότητος, γιατί φέρνει ἐπάνω του τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι ἀληθινὸς μαθητὴς του.

Περὶ ἀνεξικακίας.

Ἀνεξικακία εἶναι, τὸ ν' ἀνεχώμαστε τοὺς κακοὺς καὶ νὰ λησμονοῦμε τὸ κακὸ ποὺ μᾶς ἔκαναν, ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μας.

Ἡ ἀνεξικακία μᾶς διδάσκει τὴν μετριοπάθεια, τὴν συγχώρεση, τὴν ἀνθρωπιά, τὴν μακροθυμία, τὴν πραότητα, καὶ τὴν ἀμνησικακία.

Ὁ ἀνεξίκακος ἄνθρωπος συγκρατεῖ τὸν θυμὸ του, κι' ἀντὶ νὰ διψᾷ τὴν ἐκδίκηση, ἀποζητᾷ τὴν ἀπολησμονιά, τὴν συμφιλίωση καὶ τὴν εἰρήνη, κι' ἀνταποδίνει τὸ κακὸ ποὺ τοῦκαμαν, μὲ τὴν εὐεργεσία. Ὁ ἀνεξίκακος εἶναι τύπος τοῦ Χριστοῦ.

Παράδειγμα ἀνεξικακίας εἶναι ὁ Σωτῆρας μας Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητὲς του, ποὺ τὴν ὥρα ποὺ τοὺς ἐσταύρωναν καὶ τοὺς ἐθανάτωναν παρακαλοῦσαν τὸν Θεὸ γιὰ τοὺς δημίους των.

Ἡ φιλαργυρία.

Φιλαργυρία εἶναι ἡ φιλοχρηματία· τὸ ν' ἀγαπᾷς τὸν πλοῦτο· καὶ ἡ ἐπιθυμία του νὰ σοῦ αἰχμαλωτίξῃ καὶ νὰ σοῦ κυριεύῃ τὴν καρδιά σου, καὶ τίποτα ἄλλο νὰ μὴν σκέπτεσαι, παρὰ πῶς θ' ἀποκτήσῃς περισσότερα. Ἡ φιλαργυρία εἶναι παράξενη

καὶ κακὴ ἀρρώστια τῆς ψυχῆς, εἶναι ἡ ρίζα τῶν κακῶν, εἶναι ἡ κορυφὴ ὄλων τῶν ἁμαρτιῶν.

Ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέει γιὰ τὴν φιλαργυρία· «Ὅσα ἂν εὗρης κακά, κἂν ἐν οἰκίᾳ, κἂν ἐν ἀγορᾷ, κἂν ἐν δικαστηρίοις, κἂν ἐν βουλευτηρίοις, κἂν ἐν βασιλείοις, κἂν ὅπουδῆποτε, ἐντεῦθε πάντα ὄφει βλαστάνονται». Ὅσο κακά μπορεῖς νὰ συναντήσης, εἴτε μέσα στὰ σπίτια, εἴτε μέσα στὶς ἀγορές, εἴτε στὰ δικαστήρια, εἴτε στὰ βουλευτήρια, εἴτε στ' ἀνάκτορα, ἢ κι' ὅπουδῆποτε ἄλλου, θὰ τὰ ἰδῆς, πὼς ἀπὸ ἐδῶ ἔχουνε καὶ τὴν πηγὴ τους καὶ τὴ ρίζα τους.

Ἡ φιλαργυρία προκαλεῖ κι' ἐρεθίζει πολλοὺς νὰ γίνουν ἄδικοι, μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀποκτήσουνε χρήματα, καὶ γίνεται πάντα αἰτία μεγάλων κακῶν στοὺς ἀνθρώπους, γιατί εἶναι ἓνα πάθος τῆς ψυχῆς, πού προκαλεῖ τὴν δίψα γιὰ τὸ χρυσάφι, πού σὰν τὴ φωτιά κι' αὐτὴ, φουρνώνει τόσο περισσότερο, ὅσο περισσότερο χρυσάφι κουβαλᾷμε γιὰ νὰ τὴν σβύσωμε.

Ἡ φιλαργυρία εἶναι φτωχογεννήτρα· γιατί θησαυρίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, κι' ὄχι γι' αὐτὸν πού τὴν ἔχει. Αὐτὸν τὸν ἀφήνει νὰ στερεῖται καὶ νὰ ζῆ σὰν φτωχὸς καὶ σὰν κακομοιριασμένος. Εἶναι ψυχοφθόρα· γιατί καταστρέφει κάθε καλὸ καὶ κάθε γερό πού ἔχει ἡ ψυχὴ, κι' ἐξουδετερώνει κάθε τῆς ἀρετῆ. Εἶναι ἀδελφὴ τῆς Κόλασης, καὶ σ' αὐτὴν ὀδηγεῖ· εἶναι ἐχθρὰ τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, γιατί κλείνει τὴν θύρα τῆς εἰσόδου στὸν Παράδεισο. Εἶναι ἡ μάννα κάθε κακίας, γιατί ἐξωθεῖ σὲ κάθε εἶδος ἀδικίας καὶ ἀτιμίας. Εἶναι σκληρὴ κι' ἀνελέητη, κι' ἀσπλαχνη καὶ τυραννικὴ, πού καταβασανίζει πρῶτον ἀπ' ὅλους, αὐτὸν πού τὸν ἀγαπᾷ καὶ πού εἶναι σκλάβος τῆς. Ἡ φιλαργυρία γεννᾷ τὴν πλεονεξία, τὴν ἀχορταγιά, τὴν μιζέρια, τὴν κατεργαριά, τὴν κλεψιά, τὴν ἀρπαγὴ, τὴν ἀγνωμοσύνη, τὴν ἀχαριστία, καὶ τὰ θάνατο τῆς ψυχῆς.

Ὁ πλούταρχος λέει γιὰ τὴν φιλαργυρία· «ποτῶ μὲν ἔσβεσαι τὴν τοῦ ποτοῦ ὄρεξιν, καὶ τροφῆ τὴν τῆς τροφῆς ἐπιθυμίαν ἠκέσαντο, φιλαργυρίαν δὲ οὐ σβέννυσιν ἀργύριον, οὐδὲ χρυσίον, οὐδὲ πλεονεξία παύεται κτωμένη τὸ πλεόν, ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν πρὸς τὸν πλοῦτον ὡς πρὸς ἰατρὸν ἀλαζόνα, τὸ φάρμακόν σου τὴν νόσον μείζω ποιεῖν». Μὲ τὸ νὰ πίνῃς σβύνει τὴν ὄρεξι τοῦ πλοῦτου, καὶ μὲ τὸ φαγητὸ μπορεῖς νὰ γιαιτρέψῃς τὴν ἐπιθυμίαν σου γιὰ νὰ φᾶς· τὴν φιλαργυρία ὅμως δὲν τὴν σβύνεις οὔτε μὲ τὸ χρυσάφι οὔτε μὲ τὸ ἀσήμι· καὶ ἡ πλεονεξία ποτὲ δὲν σταματᾷ νὰ θέλῃ ν' ἀποκτήσῃ ὀλοένα καὶ περισσότερα. Καὶ μπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς στὸν πλοῦτο, σὰν νᾶναι κάποιος ἀνίδεος γιατρὸς.—Τὸ φάρμακο πού μοῦ δίνεις, μοῦ κάνει βαρύτερη τὴν ἀρρώστια μου.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ένα προσκύνημα στην Κρήτη

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΩΪΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΛΑΟΥ Η ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ

Μιά πολιτεία σύμβολο ηρωϊσμοῦ

Τὸ φθινόπωρο ἔχει ἀπλώσει τὴν γοητεία του. Τὸ γιασεμί, ἡ γαζία καὶ τὸ χρυσάνθεμο ἐγέμισαν τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ μεγάλου νησιοῦ μὲ τὸ λεπτὸ μεθυστικὸ τους ἄρωμα. Μιά καινούργια ἀνοιξίς ὁ μῆνας αὐτός, πού ἀρχίζει δημιουργώντας μιὰ ἀτμόσφαιρα διαφορετικῆς ζωῆς. Ἡ νεότης ἔχει διπλώσει τὰ φτερά της. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα αὐτὴ ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται μιὰ βαθεῖα περισυλλογὴ καὶ ἡ ἀνθρώπινη σκέψις φτερουγᾷ πρὸς ἄλλους κόσμους μὲ κάποιον ἔκστασιασμό. Τὴν ψυχικὴ αὐτὴ περισυλλογὴ καὶ τὴν πνευματικὴν ἔκσταση τὴν ζοῦμε μέρες τώρα στὴν μεγαλόνησο Κρήτη. Εἶναι ἡ ἱστορία της, οἱ θρυλοὶ της καὶ αἱ παραδόσεις της πού μαζί μὲ τὴν ὁμορφίαν τῆς φύσεώς της, τὴν ἐποχὴ αὐτὴν τοῦ φθινοπώρου, δημιουργοῦν μιὰ καινούργια ψυχοσύνθεση. Διάχυτο τὸ θρησκευτικὸ πνεῦμα μαζί μὲ τὸ ἐθνικὸ, τὸ ἠρωϊκὸ τῶν κατοίκων της: μᾶς φέρνει πλησιέστερα πρὸς τὴν χριστιανικὴ ζωὴ καὶ μᾶς δημιουργεῖ συγκλονιστικὸς παλμούς. Οἱ ἐκκλησίες, τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν, καθὼς καλοῦν στὸν ὄρθρο καὶ στοὺς ἑσπερινούς, ζωντανεύουν ὑποβλητικὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστι μᾶς πρὸς τὴν θρησκείαν.

Τὸ φθινόπωρο μὲ τὴν γοητεία τῆς ἀρωματισμένης μὲ τὰ λεπτὰ μῦρα τῶν λουλουδιῶν τῆς ἐποχῆς, ἀναμοχλεύει σελίδες φωτεινῆς μιᾶς διπλῆς ἱστορίας χριστιανικῆς καὶ ἑλληνικῆς, πού μᾶς ὀδηγοῦν ἀνάμεσα σὲ λουλουδιασμένα μονοπάτια, σὲ δρόμους πού μᾶς κρατοῦν σὲ διαρκεῖς ἔκστασιασμούς. Ἐκκλησίες καὶ ἐκκλησιάκια στοὺς δρόμους αὐτοῦς. Μὲ τὴν παράδοσι καὶ τὴν ἱστορία της ἡ κάθε μιὰ ἐκκλησία. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὸ Ἡράκλειο πρὸς τὸ Λασιθί. Πόση ἀγωνία καὶ κατάνυξη στὸν διασχίζοντα αὐτὸν τὸν δρόμο. Ἡ Παναγία ἡ Κερά, πρώτη συνάντησίς μας στὸν δρόμο αὐτόν. Θαυματουργικὴ ἡ δύναμίς της καὶ ἡ ἱστορία της συγκλονιστικὴ, καθὼς τὴν ἀκοῦμε ἀπὸ στόματα τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀξίζει νὰ τὴν μεταφέρουμε, ἔστω καὶ ὡς παράδοσι. Ἐνας βοσκὸς—κατὰ τὴν παράδοσι αὐτὴ—ἔβλεπε βόσκοντας τὰ πρόβατά του στὴν περιοχὴ αὐτὴν ἕνα φῶς ἀνάμεσα στοὺς θάμνους. Τὸ φῶς αὐτὸ ἐγένετο ὄρατὸ ἐπανειλημμένως. Ὁ

βοσκός ἐσχημάτισε τὴν ἐντύπωσι, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ κλέφτες πού εἶχαν καταφύγιο. Παραφύλαξε κοντὰ στοὺς θάμνους ἕνα βράδου καὶ εἶδε τότε τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἀνάμεσα σὲ δυὸ λαμπάδες. Προσκύνησε γονατιστὸς καὶ μὲ κατάνυξη τὴν εἰκόνα ὁ βοσκὸς καὶ κατέστησε γνωστὸ τὸ εὐρημά του. Πλήθος κόσμου χριστιανῶν ἄρχισε νὰ συρρέη ἀπὸ τὰ γύρω καὶ τὰ πέραν ἀκόμη χωριὰ γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν εἰκόνα καὶ νὰ σώσουν τὴν περιουσίαν τους, ἀφιερώνοντας αὐτὴν στὸ πλησίον μοναστήρι ἀντὶ νὰ ἀρπαγῆ συνήθως ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατακτητὰς. Ὁ βοσκὸς—ἀναφέρει ἢ παράδοσις—ἔγινε καλόγηρος στὴν ὑπηρεσία τῆς Παναγίας μαζί μὲ τὰ τρία παιδιὰ του. Οἱ Τούρκοι πού ἔχαναν σιγὰ—σιγὰ τὴν λείαν τους ἀνέφεραν τὸ γεγονός στὸν Σουλτᾶνο. Ἐκεῖνος διέταξε νὰ παραλάβουν τὴν θαυματουργικὴ εἰκόνα καὶ νὰ τὴν μεταφέρουν στὴν Πόλιν. Τὴν ἐπομένη ὅμως τῆς μεταφορᾶς τῆς, ἡ εἰκόνα ἐξαφανίσθηκε καὶ εἰδοποιήθηκαν οἱ Τούρκοι, ὅτι ἐγύρισε πίσω εἰς τὸν τόπον τῆς εὐρέσεώς της ἢ εἰκόνα. Δευτέρα διαταγὴ τοῦ Σουλτάνου εἶχε παρόμοια τύχη. Ὅταν δὲ καὶ διὰ τρίτην φορὰν ἡ εἰκόνα ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Πόλιν ὁ Σουλτᾶνος διέταξε νὰ τὴν μεταφέρουν καὶ νὰ τὴν δέσουν μὲ βαριεῖς ἀλυσσίδες ἀνάμεσα σὲ δύο κολόνες, ἀλλὰ καὶ ἀλυσσοδεμένη ἡ εἰκόνα ἐπῆρε τὸν δρόμον τῆς εὐρέσεώς της.

Κατάπληκτοι καὶ τρομαγμένοι οἱ Τούρκοι κατακτητῆς δὲν ἐτόλμησαν πιά νὰ θίξουν τὴν θαυματουργὴν εἰκόνα. Ἡ κολώνα ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἦταν δεμένη ἡ εἰκόνα παρέμεινε ἀκλόνητη καὶ κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ διευκρινίσῃ τὸ βάθος εἰς τὸ ὁποῖον ἦταν ἐνσφηνωμένη. Κάποιοι πού ἐτόλμησε ἔπεσε—κατὰ τὴν παράδοσι—νεκρός. Χιλιάδες πιστῶν συρρέουν σήμερον πρὸς προσκύνημα τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Κερᾶς καὶ τῆς θαυματουργῆς ἀλυσσίδας πού φυλάσσεται στὸ μοναστήρι. Ὁ ἅγιος Γεώργιος ὁ Σεληνάρης σταθμὸς ἐπίσης ὄλων τῶν περαστικῶν πού σπεύδουν νὰ τὸν προσκυνήσουν καὶ νὰ πληροφορηθοῦν ἐκδηλώσεις θαυματουργικῆς τοῦ καβαλάρη ἁγίου.

*
* *

Ἀκολουθῶντας κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἀτμόσφαιρα τῶν τελευταίων αὐτῶν ἡμερῶν ἕνα ἄλλο δρόμον τῆς Κρήτης σὲ ἀπόστασι μιᾶς καὶ ἡμίσειας ὥρας ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον, ζοῦμε τίς παραδόσεις, τοὺς θρύλους, τοὺς ἡρωϊσμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν ἐνὸς ἀξιοθαύμαστου μεγάλου χωριοῦ. Ἡ πολιτεία τῶν Ἀνωγείων στὴν περιοχὴ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης μᾶς κρατεῖ ὥρες ὀλόκληρες σὲ συγκίνισιν καὶ σὲ θαυμασμὸν μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν ἡρωϊσμό της. Μεγάλον χωριὸν τὰ Ἀνωγεία ὑψώθηκε στὸ πέρασμα τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων σὲ σύμβολον ἑλληνικῆς

ήρωϊκότητος καὶ χριστιανικῆς πίστεως. Στους πρόποδας τοῦ Ψηλορείτου ἀντιμετωπίζει ἡ μικρὴ αὐτὴ πολιτεία τῶν ἐπτὰ χιλιάδων κατοίκων βράχους ὑπέρογκους. Καὶ ἔχουν ζυμωθῆ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ χαρακτήρας τῶν κατοίκων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μὲ τὴν σκληρότητα τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν βράχων ποὺ τοὺς περιβάλλει. Ἡρώες καὶ ἀγωνιστὲς τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας ἀκαμπτοὶ καὶ σκληροί.

Μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία καὶ μὲ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν! Αὐτὸ στάθηκε πάντοτε τὸ σύμβολον κάθε ἐξορμήσεως τους στους ἀγῶνας, γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἠρωϊκοῦ των χωριοῦ. Πολεμιστὲς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὴν δημιουργὸν πνοὴν τοῦ ἐμψυχωτοῦ ἀγωνιστῆ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἔδωκαν δείγματα ἀφθάστου ἀνδρείας καὶ ἠρωϊσμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν περιπέτειαν τῆς φυλῆς μὲ τὴν εἰσβολὴ τῶν γερμανικῶν ὀρδῶν. Μικροσκοπικοὶ Δαυὶδ ὁ καθένας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀντιμετώπισαν τὸν ὑπερόπτη Γολιάθ καὶ τὸν κατεπττόησαν. Μετεβλήθη σὲ στάχτη καὶ ἐρείπια τὸ χωριὸ τους. Κάτω ἀπὸ τὸ ἅγιο χῶρα τὸ ἑλληνικὸ παρέμεινε ὡς τόσο ἀτράνταχτη ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ. Μὲ ἀεροπλάνα καὶ πυρομαχικὰ ὁ ἐχθρὸς, μὲ τὴν πίστη πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τὴν παλληκαριά τους οἱ ὑπερασπιστὰι τοῦ Ἀνωγείου ἐθαυματούργησαν καὶ κατέξηυτέλισαν τὴν ἰταμότητα καὶ τὸ θράσος. Ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀκόμη, ἀντιμετώπισαν τὴν ἰσχὺν τῶν ὄπλων καὶ τὴν συνέτριψαν μὲ σύμμαχον τὸν Χριστόν! Στὸ βουνὸ τοῦ Ψηλορείτη ὄλοι οἱ κάτοικοι ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς ἠλικιωμένους, ἐπολέμησαν μὲ ἀνδρικήν ἠρωϊκὴν ψυχὴν καὶ γυρίζοντας ὑπερήφανοὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν φυγὴ τοῦ ἠττημένου κατακτητῆ εὐρῆκαν ἔρημη τὴν πολιτεία τους μὲ λίγα γεροντικὰ σοβαρὰ πρόσωπα ἐπιζῶντα. Μεταξὺ τῶν τελευταίων καὶ ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ, γέρος σήμερον, ποὺ ἀνιστορῶντας τὴν τραγωδίαν τοῦ χωριοῦ ἀναφέρει μὲ εὐλάβειαν τὴν συμπαράστασι στὸν ἀγῶνα τοῦ Θεοῦ. Μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες αὐτὲς ἡμέρες ποὺ ἐτελέσθηκε ἕνας ἀνωγειανὸς γάμος σύμφωνα μὲ τὶς παραδόσεις τοῦ χωριοῦ, μᾶς ἐδόθηκε εὐκαιρία ν' ἀκούσουμε τὴν ἱστορίαν τοῦ ἠρωϊσμοῦ καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀνωγείων, νὰ ζήσουμε τὶς παραδόσεις τὶς ἑλληνικὰ καὶ τὶς χριστιανικὰς τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ ἠρωϊκοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ καταστροφὴ τοῦ χωριοῦ καὶ ἡ ἐξόντωσις μεγάλου ἀριθμοῦ—πάνω ἀπὸ ἑκατὸν—νέων παλληκαριῶν τοῦ ἐδημιούργησαν ἕνα πένθος, τὸ «πένθος τῆς Κρήτης», ποὺ τὸ φοροῦν σήμερον ὅλες οἱ γυναῖκες καὶ ὄλοι οἱ ἄντρες τῆς πολιτείας. Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν μαυροφορεμένων γυναικῶν καὶ πολλοὺς ἀνδρας μὲ τὸ πένθος στὸ χέρι τους ἀντικρύσαμε νὰ συνωθοῦνται στὴν ἐορτάζουσα ἐκκλη-

σία τῆς μικρῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη. Προσκυνητὲς τοῦ ἑορτάζοντος ἁγίου ἀλλὰ καὶ τῆς μνήμης τῶν ἡρώων ποὺ προσφέρανε τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια ὀλοκαύτωμα τὴν ζωὴν τους στὸν ἱερό βωμό τῆς ἐλευθερίας. Μυσταγωγία συγκινητικὴ τὸ σιωπηλὸ αὐτὸ μνημόσυνο τῶν κατοίκων τῶν Ἀνωγειῶν γιὰ τὰ προσφιλῆ τους χαμένα πρόσωπα.

* *

Τὸ φθινόπωρο ἐξω ἄπλωσε μιὰ δική του γοητεία. Ὁ Ψηλορείτης ἔστειλε τὶς δροσερὲς πνοές του καὶ τὸ φεγγάρι ποὺ ἔβγαине σιγὰ—σιγὰ ὀλόγεμο ἐφώταγε ὅλη τὴν περιοχὴ καὶ τὴν ἱστορία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν της. Μέσα στὴν ψυχὴ μας σὰν νὰ ἀντηχοῦσαν ἡρωικά τραγούδια τῆς Κρήτης. Καὶ σὰν νὰ μᾶς συνώδευαν στὸ ταξεῖδι τῆς ἐπιστροφῆς μᾶς πρὸς τὸ Ἡράκλειο ἤχοι τῆς λύρας, ὑπὸ τοὺς ὁποίους τὰ ἐπιζῶντα Κρητικὰ νειᾶτα ἀνδρικά καὶ γυναικεῖα ἐχόρευαν καὶ χαιρότανε τὴν ἐλευθερία τους.

Μιὰ καμπάνα ποὺ ἀκούσθηκε ἀπὸ τὸ βάθος μακριὰ συνεκλό-νισε τὸν ἐσωτερικὸ μας κόσμο. Μᾶς ἀγκάλιασε ὅλους ἡ δύναμις τῆς θρησκείας καὶ στὰ χεῖλη ὄλων ἀνέβηκε ἀθέλητα ὁ εὐχαριστήριος ὕμνος πρὸς τὴν ὑπερμάχον τῆς φυλῆς καὶ σύμμαχον πάντοτε τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν.

Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια.

Οἱ ξένοι συνοδοιπόροι μας μᾶς ἔβλεπαν ἐκστατικούς χωρὶς ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ἀπροσδόκητο μεταστροφή τῶν ἐκδηλώ-σεών μας. Καὶ μόνο ὅταν μᾶς εἶδαν νὰ κάμωμε τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ αἰσθάνθηκαν καὶ αὐτοὶ θρησκευτικὸ ρῖγος—ἦταν χρι-στιανοὶ καὶ αὐτοὶ—καὶ ἔσκυψαν σὲ στάσι ὑποβλητικῆς δεήσεως. Ἡ δύναμις τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀγκάλιαζε κάθε ἄλλη δια-φορετικὴ ἀνθρώπινη δύναμι.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Παρακαλοῦνται τὰ Ἐκκλ. Συμβούλια τῶν Ἱ. Ναῶν, ὁτινες λαμβάνουν τὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησία», ὅπως καταβάλουν εἰς τὸ Τοπικὸν ΤΑΚΕ τῆς περιφέρειας των τὴν τυχὸν ὀφειλομέ-νην συνδρομὴν των, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1957 καθωρίσθη εἰς δρχ. 30 ἐτησίως, ἐκτὸς τῶν Ἱ. Ναῶν τῶν περιφερειῶν Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, τῶν ὁποίων ἡ συνδρομὴ καθωρίσθη εἰς δρχ. 50, 75 ἢ 100, ἀναλόγως τῆς κατηγορίας ἐκάστου.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

56. Ἐπιτρέπεται ἡ ἰχθυοφαγία κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν; (Ἐρώτησις Αἰδεσ. Μ. Κυδωνάκη).

Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῶν εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ποὺ τελειώνει τὴν Παρασκευὴν πρὸ τῶν Βαῶν, ὅπως χαρακτηριστικὰ λέγουν τὰ δύο γνωστὰ τροπάρια, ποὺ ψάλλονται κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς ἡμέρας αὐτῆς καὶ ἀρχίζουν καὶ τὰ δύο ἀπὸ τὴν ἴδια φράσι: «Τὴν ψυχοφελῆ πληρώσαντες τεσσαρακοστὴν...» (πρῶτο στιχηρὸ καὶ εἰς τὸ «Καὶ νῦν» τοῦ «Κύριε ἐκέκραξα»). Ἐχουν δὲ καὶ οἱ δύο ἡμέρες αὐτὲς χαρμόσυνο καὶ πανηγυρικὸν χαρακτῆρα, ἀναστάσιμο τὸ Σάββατο καὶ δεσποτικῆς ἑορτῆς ἡ Κυριακὴ, εὐρίσκονται ὅμως μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ὅλης περιόδου τῶν νηστειῶν. Ὅπως ξεύρομε, στὶς δεσποτικὰ καὶ θεομητορικὰς ἑορτὰς, ἔστω καὶ ἂν συμπίπτουν κατὰ τὴν περίοδο τῶν νηστειῶν, ὅπως π.χ. ὁ Εὐαγγελισμὸς, ἡ σὲ νηστίσιμες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος (Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ), γίνεται κατάλυσις ἰχθύος. Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν. Κατὰ τὸν Θεόδωρο μάλιστα τὸν Στουδίτη ἰχθεὺς ἔτρωγαν καὶ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου γιὰ τὸν ἴδιον λόγον (Διδασκαλία χρονικὴ τῆς Μονῆς τῶν Στουδίου). Ἐπίσης καὶ τὸ μοναχικὸν Τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ τὸ Τριψίδιο διατάσσουν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν παράθεσι ἰχθύων στὴν τράπεζα τῶν Μονῶν («καὶ γίνεται μεγάλη παράκλησις τοῖς ἀδελφοῖς ἑσθίωμεν γὰρ ἰχθύας»).

Αὐστηρότερα ὅμως μοναχικὰ τυπικὰ ἀπαγορεύουν τὴν κατάλυσι ἰχθύων κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν καὶ ἐπιτρέπουν μόνον κατάλυσι οἴνου καὶ ἐλαίου, περιορίζοντα τὴν ἰχθυοφαγίαν μόνον γιὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Αὐτὸ διατάσσουν τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῶν Στουδίου, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαος στοὺς στίχους τοῦ πρὸς τὸν Ἀναστάσιον, τὸν ἡγούμενον τῆς Μονῆς Σινᾶ καὶ τὰ Τυπικὰ τῶν Μονῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ὡς αἰτιολογία τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἰχθυοφαγίας προβάλλεται ἀπὸ τὰ Τυπικὰ αὐτὰ τὸ ὅτι ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῶν ἔχει μὲν νικητήριον χαρακτῆρα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ προσέροιο τῶν ἁγίων παθῶν τοῦ Κυρίου. Αὐτὰ τὰ Τυπικὰ ἀκολουθῶντας καὶ ὁ ὁσιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στὸ «Πηδάλιόν» του κατακρίνει τὴν βρῶσιν ἰχθύων κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν καὶ θεωρεῖ τίς σχετικὰς διατάξεις «νεωτερίσματα αἰρετικῶν τῆ κοιλία χαριζομένων»

Ὅπως ὅμως εἶδαμε ὑπῆρχε καὶ στὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ

σ' αὐτὰ τὰ μοναστήρια διπλῆ παράδοσι, ἢ πῶς ἐλαστική, πού ἐπέτρεπε τὴν κατάλυσιν ἰχθύων κατὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Βαΐων καὶ ἢ αὐστηρότερη, πού τὴν ἀπηγόρευε. Σήμερα, γενικῶς στὸν κόσμον ἔχει ἐπικρατήσει ἡ ἰχθυοφαγία, ἐνῶ στὸ "Ἁγιον" Ὄρος ἔχει ἐπικρατήσει τὸ αὐστηρότερο τυπικόν. Ἀπ' αὐτὴ τὴν διπλῆ πρᾶξι ἐμπνέεται καὶ τὸ γνωστὸ γνωμικὸ «μακάριος πού θὰ φάγη καὶ τρεῖς μακάριος πού δὲν θὰ φάγη» ψάρι κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων. Αὐτὸ τὸ ἀπλοϊκόν, ἀλλὰ σοφὸ γνωμικόν, μπορεῖ νὰ δώσῃ καὶ τὸν κανόνα στὴν περίπτωσή μας. Ἐφ' ὅσον ἔχει ἐπικρατήσει ἡ ἰχθυοφαγία καὶ ἔχει τὸ ἔρεισμά της στὴν παλαιὰ πρᾶξι καλὸ εἶναι νὰ μὴν ἐπιβάλλωμε «ἄλλο βάρος», κατὰ τὴν μετριοπαθεῖ Ἀποστολικὴ τακτικὴ (Πράξ. 15, 28, Ἀποκ. 2, 24), στὸν λαόν, ἀφήνοντας γιὰ τοὺς αὐστηροτέρους καὶ περισσότερο ζηλωτὰς τὰ «βαρύτερα».

57. Κατὰ τὰ Σάββατα τῶν ψυχῶν καὶ κατὰ τὰ μνημόσυνα συνηθίζεται σὲ μερικὲς ἐνορίας νὰ δίδεται ὑψωμον εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, οἱ ὅποιοι προσέφεραν τὸ πρόσφορον. Εἶναι τοῦτο ὀρθόν ἢ πρέπει νὰ δίδεται ὑψωμον μόνον εἰς τὰς λειτουργίας πού γίνονται ὑπὲρ τῶν ζώντων; (Ἐρώτησις Αἰδεσ. Μ. Γ.).

Ἡ προσφορὰ τοῦ ὑψώμου εἰς τοὺς συγγενεῖς τῶν νεκρῶν, πού ἐτέλεσαν τὴν θεία λειτουργία ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου των, συνηθίζεται σὲ πολλὰ μέρη. Δὲν πρέπει δέ, νομίζω, νὰ θεωρηθῇ ὡς κάτι τὸ μὴ κανονικόν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιο ἔχει σημασία εἶναι ἡ προσφορὰ τῆς μερίδος κατὰ τὴν προσκομιδὴ ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ, πού εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς προσφορᾶς τοῦ προσφόρου. Ἐφ' ὅσον ἔχει γίνῃ αὐτό, ὁ σκοπὸς τῆς προσφορᾶς ἔχει ἐκπληρωθῇ. Τὸ ὑψωμον εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἐκλεκτὴ μερίδα ἀπὸ τὰ περισσεύματα τοῦ προσφόρου, ἢ ὅποια δίδεται ὡς ἀντίδωρον σ' ἐκείνους πού τὸ προσέφεραν. Φυσικὰ τὸ προσέφεραν οἱ ζῶντες καὶ γιὰ εὐλογία καὶ ἁγιασμὸ αὐτῶν καὶ τῶν οἰκείων των τοὺς ἀντιπροσφέρεται ἡ μερίδα αὐτῆ τοῦ εὐλογημένου καὶ ἁγιασμένου ἄρτου. Ἐξ ἄλλου καὶ στὴν προσκομιδὴ καὶ στὴν λειτουργία μνημονεύονται πάντοτε, εἴτε κατ' ὄνομα εἴτε καὶ γενικὰ, ὄχι μόνον ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγινε ἡ προσφορὰ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι πού τὴν προσέφεραν. Τὸ λέγει καὶ ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως: «Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν... μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος τῶν προσενηκάντων καὶ δι' οὓς προσήγαγον», καθὼς καὶ ἡ εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: «Μνήσθητι, Κύριε, τῶν τὰ δῶρά σοι ταῦτα προσκομισάντων καὶ ὑπὲρ ὧν, καὶ δι' ὧν, καὶ ἐφ' οἷς αὐτὰ προσεκόμισαν».

Ἡ θεία λειτουργία εἶτε εἰδικὰ προσφέρεται γιὰ ἓνα ἢ περισσό-
τερα πρόσωπα ζῶντα ἢ κεκοιμημένα, δὲν παύει νὰ εἶναι ἡ προσφορά
ἅλων τῶν παρόντων καὶ τῶν ἀπόντων πιστῶν, τῆς τοπικῆς Ἐκ-
κλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης. Καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀγιά-
ζονται κατὰ τὸν ἓνα ἢ κατὰ τὸν ἄλλο τρόπο ὅλοι, πολὺ περισσότερο
ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους εἰδικὰ γίνεται ἡ ἀναίμακτος θυσία καὶ
ἐκεῖνοι ποὺ προσφέρουν γι' αὐτοὺς τὰ δῶρα. Καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς
τρόπους γιὰ τὴν συμμετοχὴ στὸν ἀγιασμὸ αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ βρῶσις
τοῦ ἀγιασμένου ὑψώμου, ποὺ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ τιμητικὰ προσ-
φέρεται ἀπὸ τὸν ἱερέα σ' αὐτοὺς, ποὺ εἶτε γιὰ τοὺς ζῶντας εἶτε
γιὰ τοὺς νεκροὺς τῶν προσέφεραν τὰ δῶρα.

58. Ὁ ὑψωμένος ἄρτος τῆς προσκομιδῆς
δίδεται ὡς ἀντίδωρον καὶ δὲν ἐξέρχεται ἐκ
τοῦ ναοῦ. Στὶς καθημερινὲς ὁμῶς λειτουρ-
γίες, ποὺ δὲν παρευρίσκονται πολλοὶ χρι-
στιανοί, τί πρέπει νὰ γίνωνται τὰ περισεύ-
ματα τῆς προσφορᾶς; (Ἑρώτησις Αἰδεσ. Κ. Μήτσιου).

Ὁ ἄρτος ποὺ ὑψοῦται στὴν προσκομιδῇ «εἰς ἀνάμνησιν τοῦ
Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἀπὸ τὸν
ὅποιον ἐξάγεται ὁ ἄμνος, θεωρεῖται ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς προσφορᾶς
αὐτῆς ἀγιασμένος. Ὅπως χαρακτηριστικὰ λέγει ὁ Νικόλαος
Καβάσιλας στὴν «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας», ποὺ ἔγραψε,
ὁ προσφερθεὶς στὴν προσκομιδῇ ἄρτος ἔγινε «ἅγιος» (τῷ ἀνα-
τεθῆναι Θεῷ καὶ ἱερωθῆναι). Τὸ ἴδιο ἀναλυτικώτερα γράφει καὶ
ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης: «ἐπεὶ καὶ ἡγιασμένος ἐστὶ καὶ οὗτος
ἄρτος σφραγιζόμενός τε τῇ λόγχῃ καὶ ἱερά δεχόμενος ῥήματα,
οὐ μὴν δὲ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· τὰ μυστήρια γὰρ
ἐκεῖνά εἰσι, τοῦτο δὲ ἀγιασμοῦ μεταδοτικὸν μόνον καὶ δωρεᾶς
θείας πάροχον τῆς ἀπὸ τῶν ἐν τῇ προθέσει ῥημάτων) (Διάλογος
κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων, κεφ. 100. Ἑρμηνεία περὶ τοῦ θείου
ναοῦ 101). Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸν ἄρτο αὐτὸν ἐξήγετο ὁ ἄμνος ἐθεω-
ρεῖτο καὶ σύμβολο «τοῦ παρθενικοῦ σώματος» τῆς Θεοτόκου
(Θεοδώρου Ἀνδιδῶν, Προθεωρία. Γερμανοῦ, Μυ-
στικὴ θεωρία) καὶ γι' αὐτὸ πάροχο ἰδιαιτέρας εὐλογίας. Πα-
λαιότερα, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Καβάσιλα καὶ τοῦ
Συμεὼν, ποὺ ἀναφέραμε, δὲν ἐδίδετο ἰδιαιτέρα εὐλογία εἰς τὴν τε-
μαχισμένη προσφορά μετὰ τὸν καθαγιασμὸ τῶν τιμίων δώρων,
ὅπως γίνεται σήμερα, ἀλλὰ μόνη ἡ προσφορά τῆς στὴν πρόθεσι
καὶ ἡ ὅλη τελετὴ τῆς προσκομιδῆς ἔδιναν σ' αὐτὴν τὴν εὐλογία.

Ἔτσι λοιπὸν σύμφωνα μ' αὐτὰ ὁ ἄρτος, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔγινε
ἡ προσκομιδῇ, εἶτε εὐλογηθῆ ὡς ἀντίδωρο εἶτε ὄχι, δὲν πρέπει νὰ
θεωρῆται πιά κοινὸς ἄρτος. Καὶ ἂν μὲν τὸ ἐκκλησίασμα εἶναι

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σπουδαίους κλάδους τῆς Θεολογίας εἶναι ἡ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ. Ἐνῶ ἡ Δογματικὴ διδάσκει τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως, ἡ Ἠθικὴ ἐκθέτει τὰ τοῦ χριστιανικοῦ βίου, τὸ δέον τῆς χριστιανικῆς πράξεως.

Τὰ δύο αὐτὰ μαθήματα ἀποτελοῦν τὴν πεμπτοῦσιν τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης, τὴν καρδιά τῆς, εἶναι δὲ στενὰ συνδεδεμένα μεταξύ τους, ὅπως ἀκριβῶς τὸ δόγμα κι' ἡ ζωὴ, ἡ ἀλήθεια κι' ἡ πράξις συνυφαίνονται μέσα στὴ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, τῶν δυὸ αὐτῶν πηγῶν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὅπως κάθε ἄλλη περιοχὴ τῆς Θεολογίας, ἔτσι κι' ἡ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ, στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίαν, ἔχει χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ποὺ τὴ διακρίνουν ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ, ποὺ διδάσκεται τοὺς κόλπους τῆς δυτικῆς χριστιανωσύνης (ρωμαιοκαθολικῆς καὶ προτεσταντικῆς). Βέβαια, σὲ μεγάλο μέρος τῆς βάσεως καὶ τῶν λεπτομερειῶν ὑπάρχει ταύτισις. Πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο ὑλικό, τὶς ἴδιες κατευθύνσεις, τὸ ἴδιο

εὐάριθμο θὰ καταναλωθῇ ἀπ' αὐτὸ ὡς ἀντιδώρο. Ἄν ὅμως εἶναι λίγοι οἱ παριστάμενοι θὰ πρέπει νὰ φροντίσῃ ὁ ἱερεὺς νὰ τὸν τεμαχίσῃ σὲ μεγαλύτερα κομμάτια ἢ, ἂν καὶ κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο πάλι μείνῃ περισσεύμα, νὰ τὸ καταναλώσῃ ὁ ἴδιος μετὰ τὴν κατάλυσι τῶν ἁγίων ἢ νὰ τὸ διανείμῃ στὰ παιδιά, ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν στὸ ἱερό, ὅπως γινόταν στὴν ἀρχαία ἐκκλησία καὶ μετὰ τὰ περισσεύματα τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἄν πάλι πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ στὸν ἴδιον γὰρ τὴν ἐπομένη ἢ μιὰ κοντινὴ ἡμέρα μπορεῖ νὰ τὸ φυλάξῃ σὲ ἀσφαλὲς μέρος καὶ νὰ τὸ διανείμῃ στὴν ἐπομένη λειτουργία. Πάντως στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ στὶς Σλαβικὲς Ἐκκλησίες χρησιμοποιοῦν μικρὰ πρόσφορα, ἀνάλογα μετὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐκκλησιασματος. Ἐτσι τὸ ἐνδεχόμενο νὰ μείνουν περισσεύματα δὲν παρῶσιν ποτέ.

Ἴσως θεωρηθῇ ὑπερβολικὴ ἡ μέριμνα αὐτὴ γιὰ τὰ περισσεύματα τοῦ ἀντιδώρου. Ἐγὼ πάντως θὰ τὴν θεωροῦσα πολὺ ἐπιεικὴ καὶ δεῖγμα προσοχῆς καὶ εὐλαβείας, ἀλλὰ καὶ πνεύματος νοικοκυροσύνης τοῦ ἱερέως. Τὸ νὰ ἐγκαταλείπωνται στὸ ἅγιον βῆμα ἢ στὸ παγκάρι δίσκοι ἢ πανέρια μετὰ ψίχουλα καὶ εὐλογημένους ἄρτους, ἔρμαιο τοῦ καθενὸς καὶ τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ποντικῶν, οὔτε εὐλαβὲς εἶναι οὔτε δείχνει πολιτισμὸ καὶ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν εὐπρέπεια καὶ καθαριότητα τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. Φ.

πνεῦμα. Ἄλλὰ ὅ,τι ἀπομένει διαφορετικό δὲν εἶναι οὔτε λίγο οὔτε ἀσήμαντο. Ἐφ' ὅσον ἡ Δύσις ἔχει πλάνες στὸ δόγμα, ἡ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ τῆς εἶναι ἐπηρεασμένη ἀνάλογα ἀπ' αὐτές. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν παραχάραξι κι' ἀλλοίωσι τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας, ποῦ ὁ μόνος ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆ διατηρεῖ ἀνόθευτη κι' ἀκέραιη, ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὸν ἀνατολικὸ καὶ τὸν δυτικὸ χριστιανισμὸ καὶ διαφορὲς στὶς βιωματικὲς τάσεις. Κι' οἱ διαφορὲς αὐτὲς κατοπτρίζονται στὴν ἐκατέρωθεν Χριστιανικὴ Ἠθικὴ. Ἐνα μόνον παράδειγμα ἀρκεῖ γιὰ τὴν τελευταία περίπτωσι. Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἠθικὴ ἔχει ἔντονο καὶ κυριαρχικὸ λειτουργικὸ χρῶμα, πρᾶγμα ποῦ δὲν συμβαίνει στὴ δυτικὴ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ. Γιὰ μᾶς τοὺς ἀνατολικοὺς χριστιανούς, τὸ χριστιανικὸ βίωμα, σὰν ἐσωτερικὴ καλλιέργεια καὶ σὰν πρᾶξις, τροφοδοτεῖται, ἐμπνέεται καὶ παίρνει τὴν ἀνάπτυξι του μέσα στὴ λατρεία, ποῦ εἶναι ὁ κύριος χῶρος διδασκαλίας κι' ἁγιασμοῦ.

ΠΙΣΩ ΣΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ

Τὸ σύνθημα ἔχει ριφθῆ ἀπὸ καιρὸ στὴν Ἐκκλησία μας. Ἄλλὰ οἱ καρποὶ δὲν εἶναι ἀκόμα ἱκανοποιητικοί. Ἡ στροφὴ τῆς σκέψεως καὶ τῆς αἰσθησεῶς μας πρὸς τὴν πατερικὴ ἱστορία καὶ γραμματεία δὲν εἶναι ὡς τώρα οὔτε πλήρης οὔτε ἐπίμονη. Ἡ μεγάλη αὐτὴ δεξαμενὴ πνευματικῶν δυνάμεων γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος περιέχει τὰ ζωοποιά ἐκεῖνα νάματα τοῦ ὀρθοδόξου βιώματος, μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ συνέχισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως στὶς ἡμέρες μας. Οἱ Πατέρες εἶναι οἱ μοναδικὰ ἀπαραίτητοι ὁδηγοὶ τῆς σύγχρονης θεολογίας κι' ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἂν θέλουμε κι' οἱ δύο τους νὰ εἶναι πράγματι μέσα στὴν κοίτη τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, νὰ εἶναι ὑγιεῖς κι' ἀγνές. Τὸ σύνθημα «Πίσω στοὺς Πατέρες», πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάκοπα ἔναυλα τὰ πνευματικὰ ὦτα τῆς σημερινῆς μας Ἐκκλησίας. Καὶ νὰ τύχη πλατεῖας καὶ συστηματικῆς ἐφαρμογῆς. Νὰ γίνετα ἀπὸ μέρα σὲ μέρα μιὰ βαθειὰ πραγματικότης.

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΗΡΥΓΜΑ

Ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ ὀρθοδόξου κηρύγματος. Ὅχι μόνον στὴν οὐσία, στὸ περιεχόμενο, ἀλλὰ καὶ μορφικά. Ὅσο βαθύτερα μελετᾶμε τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ποῦ περιέχεται στὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τόσο τὸ κήρυμά μας θὰ εἶναι γνησιώτερα ὀρθόδοξο ἐσωτερικά κι' ἐξωτερικά. Τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ἀλιευτικὴ, ἐποικοδομητικὴ κι' ἀφυπνιστικὴ ὑπομημάτισις τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Μιὰ

κάθοδος, μ' αὐτούς τοὺς τρεῖς σκοπούς, στὰ πνευματοφόρα κοιτάσματα τῆς γραπτῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Ἐνα παρουσίασμα τῶν ἀληθειῶν τῆς. Μιά μετάδοσις τῆς ζωῆς τῆς.

Γιὰ ν' ἀνθήσῃ πραγματικά ὁ σύγχρονος ἄμβων, πρέπει ἡ Ἐκκλησία μας νὰ φέρῃ τὴ Γραφή στὸ κέντρο τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς. Πρέπει νὰ ἀναπνέῃ μέσα στὴ Γραφή. Αὐτὸ μᾶς διδάσκει τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΑΜΒΩΝΟΣ

Ἡ γλῶσσα τοῦ ἄμβωνος εἶναι γλῶσσα πνευματική. Γλῶσσα ποτισμένη καὶ διαμορφωμένη ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Εἶναι, ἀκόμα, γλῶσσα ἀπλή, ἀνεπιτήδευτη, χωρὶς πομπή. Γιατὶ ἀποβλέπει σὲ ὅλες τὶς ψυχές. Τὸ κήρυγμα δὲν ἔχει στόχο μονάχα τοὺς γραμματισμένους καὶ τοὺς κατὰ κόσμον σοφούς, ἀλλὰ κάθε διάνοια καὶ κάθε καρδιά. Πρέπει, λοιπόν, νὰ μεταδίδῃ ἄνετα κι' ἀσφαλῶς τὸ θεῖο του περιεχόμενο. Καμμιά του λέξις νὰ μὴ σκοντάφτῃ στὸ κατῶφλι τῆς ἀπλοϊκῆς κι' ἀπαιδεύτης ψυχῆς καὶ ν' ἀπομένῃ ἄχρηστη. Τὰ περίτεχνα, δυσνόητα κι' ἑρμητικά γιὰ τὸν πολὺ λαὸ κηρύγματα, ἀποτελοῦν προσβολὴ στὴν κένωσι καὶ τὴν ταπείνωσι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου, γιὰ νὰ κερδίσῃ ὅλους ἀνεξαίρετα τοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτό, ἐκτὸς τῶν ἄλλων γνωρισμάτων τῆς, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὁμιλία, ἔχει, ἂν εἶναι γνήσια εὐαγγελικὴ, τὸ γνωρίσμα τῆς λαϊκότητος στὴν ἔκφρασι.

Ὁ ἄμβων δὲν εἶναι βῆμα γιὰ ἐπίδειξι σοφίας κοσμικῆς. Εἶναι ἡ τράπεζα τοῦ ἄρτου τοῦ ἔξ οὐρανοῦ, ὅπου ὅλοι καλοῦνται νὰ μετάσχουν.

Ἡ θεολογικὴ μὀρφωσις, γιὰ τὸν διάκονο τοῦ ἄμβωνος, εἶναι πολὺτιμο ἐφόδιο. Ἀλλὰ ἀποτελεῖ μιὰ προϋπόθεσι κι' ὄχι μιὰ προσβολή. Δίνει ὑλικό, κατευθύνσεις, ἐμπνεύσεις, ἀλλὰ στὸν χῶρο μιᾶς προεργασίας.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον :
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιδικιοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Πανος. Ἀρχιμ. Δημητράκιόπουλον Καλλίστρατον, Ἄνω Κορυδαλλὸν Πειραιᾶ. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.— Αἰδεσιμ. Οἰκονομάκην Πέτρον, Πέραμα Πειραιῶς. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.— Αἰδεσιμ. Βογιατζῆν Παναγ., Ἅγιον Κωνῖνον Τζερμιᾶδων Κρήτης. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.— Αἰδεσιμ. Κεφαλαῶν Ἐπαμειν., Μαραθιὰν Δωρίδος. Ἐτακτοποιήσαμεν τὴν διεύθυνσίν σας.— Κύριον Ἀνάργ. Σκουτέλην, Καθηγητὴν Λεβιάδειαν. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις τῆς διευθύνσεώς σας εἰς τὰ παρ' ἡμῖν συνδρομητολόγια τῶν περιοδικῶν «Ἐκκλησία» καὶ «Θεολογία».— Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερον Μοσχολιδάκην Ἐμμ., Καλλιθέαν. Ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν νέαν σας διεύθυνσιν.— Αἰδεσιμ. Καραμπέλην Κ., ὁδὸς Μαυρομάτη 6, Ἄ. Κυψέλη Ἀθηνῶν. Ἐνεγράφητε.— Αἰδεσιμ. Κοκκίνην Σταῦρον, Ἰ. Ν. Ἄγ. Σοφίας Πειραιῶς. Ἐνεγράφητε.— Αἰδεσιμ. Γκίκαν Χρ., ὁδὸς Ἀφαραδῶν 14, Ἰωάννινα. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.— Αἰδεσιμ. Σακελλαρίου Πλάτωνα, Ἱεροδιδάσκαλον, Κορυφὴν Κιλκίς. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ ζητηθέντα τεύχη.— Πανος. Ἀρχιμ. Στέλιον Εὐθύμιον, ὁδὸς Ἀναστάσεως 72, Παπάγου—Ἀττικῆς. Ἐνεγράφητε καὶ ἀπεστάλησαν εἰς ὑμᾶς τὰ τεύχη τοῦ ἔτους.— Αἰδεσιμ. Ἀγγελόπουλον Βεν., Φανάριον Κομοτινῆς. Σᾶς ἀπεστείλαμεν ἀμφοτέρω τὰ ζητηθέντα τεύχη.— Κύριον Νικόλαον Σκιαδαρέσην, Φάρον Πρεβέζης. Ἐνεγράφητε.— Αἰδεσιμ. Τσίποταν Ἰωάννην, Κρόκιον— Ἀλμυροῦ Βόλου. Ἐστάλη τὸ ζητηθὲν τεύχος. Διὰ τὸ θέμα τὸ ὅποιον σᾶς ἀπασχολεῖ θὰ ἔχετε συντόμως ἰδιαίτεραν ἀπάντησιν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι, ὅτι ἐκυκλοφόρησεν ὁ ἕκτος κατὰ σειρὰν τόμος τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἐκκλησίας», «Ἀδολεσχία Φιλόθεος» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μέρος Β') ὅστις καὶ ἀπεστάλη εἰς ὅλας τὰς Ἱεράς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν εἰς τοὺς αἰδεσιμ. ἱερεῖς.

Παρακαλοῦνται οἱ αἰδεσιμ. Ἐφημέριοι ὅπως φροντίσουν νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ τὰ οἰκεία Μητροπολιτικὰ Γραφεῖα. (Ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»)

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης, Κριτικὴ τοῦ «οὐμανιστικοῦ» ἢ ἀνθρωπιστικοῦ ιδεώδους ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς.—**Θεοδοσίου Σπεράντσα**, Στὸ πανηγύρι τοῦ Θεολόγου (ποίημα).—**Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**, Γιά ὄσους φλυαροῦν καὶ στέκονται χωρὶς εὐλάβεια μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἀπόδοση **Ἀνθίμου Θεολογίτη**.—**Ἀρχιμ. Νικοδήμου Γκατζιρούλη**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, «Οὐδείς ἄξιος».—**Δημητρίου Σ. Φερούση**, Μία νέα εὐθύνη ἐπικοινωνίας. (Τὰ πάντα τοῖς πᾶσι). — Ὁρησκευτικὲς καὶ ἠθικὲς μελέτες τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν **Νεκταρίου Αἰγίνης**. «Γνώρισε τὸν ἑαυτό σου». Ἀπόδοση **Θεοδόση Σπεράντσα**. — **Βασ. Ἡλιάδη**, Ἡ ὁρησκευτικότης καὶ ὁ ἥρωϊσμός ἐνός λαοῦ. Ἡ πίστις καὶ αἱ παραδόσεις του. — **Φ.** Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Γύρω ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀλληλογραφία.

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι ἐφημέριοι δύνανται ν' ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας.

Τύποις: ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)
Ὁδὸς Μενάνδρου 4, Ἀθήναι — Τηλέφ. 311.121.

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου Γ. Σ. Χρυσάφης, Ἰασωνίδου 22, Σούρμενα